

Laiškai lietuviams

rugsėjis / september 1988

LITUANISTINIO ŠVIETIMO PROBLEMOS	253	Juozas Vaišnys, S.J.
EVANGELIJA UGDO DVASINGUMĄ	256	Alfonsas Grauslys
JIS MUMS PERDAVĖ SAVO GYVENIMĄ	258	Chiara Lubich
LAPKRITIS LIETUVOJE	259	A. Saulaitis, S.J.
‘LAIŠKŲ LIETUVIAMS’ KELIONĖ Į PIETŲ AMERIKĄ	262	Stasė Vaišvilienė
IŠ ISTORINIŲ VERSMIŲ	266	Paulius Rabikauskas
NAMAI ANT SMĖLIO	270	Nina Gailiūnienė
LIETUVYBĖS IŠLAIKYMAS IR NYKIMAS	276	Edvyna Valkiūnaitė
AR JAUNIMUI NAUDINGA APLANKYTI LIETUVĄ?	279	Vida Brazaitytė
TĖVYNĖJE	281	Gediminas Vakarīs
KALBA	283	Juozas Vaišnys, S.J.
ATGARSIAI	285	A. Mauragis
ĮVAIRYBĖS	286	Red.
ŠYPSULIAI	287	Red.
TRUMPAI IŠ VISUR	287	Juoz. Pr.

Šio numerio iliustracijos: iš vysk. Vinco Sladkevičiaus pakėlimo į kardinolus iškilmių Romoje; iš “Laiškų lietuviams” ekskursijos į Pietų Ameriką; iš Algimanto Kezio Kultūros kongreso metu suorganizuotos meno parodos Kanadoje. Ta proga buvo išleista knyga “Lithuanian Art '88”.

Viršelio piešinys — Rasos Sutkutės.

Laiškai Lietuviams — Letters to Lithuanians (ISSN 00301-540) is published monthly except July / August, when bimonthly, for \$10.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices. POSTMASTER: Send address changes to **Laiškai Lietuviams**, 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636,

*religinės ir tautinės
kultūros žurnalas*

1988 / RUGSĖJIS - SEPTEMBER / VOLUME XXXIX, NO. 8

LITUANISTINIO ŠVIETIMO PROBLEMOS

JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

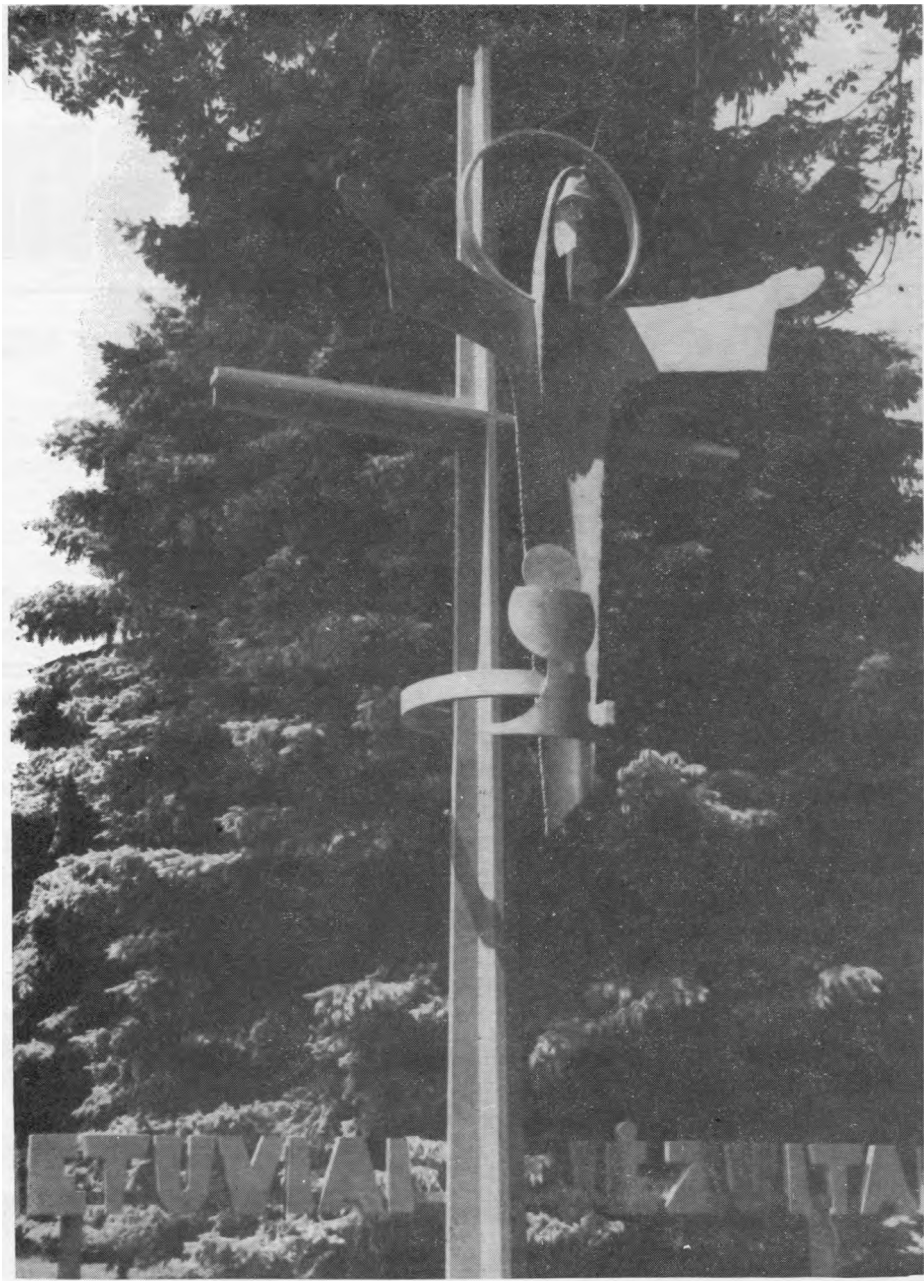
Neseniai viename Lietuvoje išeinančiame leidinyje teko skaityti nusipelnusios mokytojos Aldonos Kruopytės įdomų straipsniuką "Mokykla — šviesos ir gėrio namai". Jame tarp kitko rašoma: "Auklėjamajame darbe daug problemų, kurias nedelsiant reikia spręsti. Daugelį metu vaikus auklėjome ateistais, o tikinčių nemažėjo... Anot rašytojo K. Sajos, išplėšę religinius įsitikinimus, ką jų vietoje įdėjome į vaikų protus ir širdis? Nieko. Nihilizmą, netikėjimą niekuo..."

Daug metų skiepijome mokiniams meilę tarybinei tėvynei, auklėjome internacionalistais, o išauklėjome kosmopolitus, žmones be istorinės atminties".

Tad, papūtus kitokiems vėjams, Lietuvoje ir auklėjimo srityje einama prie persitvarkymų, prie būtinai reikalingų reformų. Ar nereikėtų ir mums išeivijoje pagalvoti apie būtinus persitvarkymus šioje auklėjimo srityje? Visi dejuojame, kad lituanistinėse mokyklose mokinių skaičius mažėja, kad mokslo lygis krinta, kad mokiniai vis silpniau ir silpniau kalba bei rašo lietuviškai. Kokios to mažėjimo ir menkėjimo priežastys?

Ar dabartinėse lietuvių šeimose yra mažiau vaikų negu prieš trisdešimt ar keturiasdešimt metų? Kažin? Gal svarbiausia mokinių sumažėjimo priežastis yra lietuvių išsiblaškymas po įvairius priemiesčius, toliau nuo centrų, kur yra lituanistinės mokyklos. Pasitaiko vienas kitas "herojus" kurs atveža kas šeštadienis savo vaikus į lituanistinę mokyklą, esančią už 30-50 mylių, bet tokių pasišventėlių nedaug teatsiranda.

Kad mokinių lietuvių kalba menkėja, tai turbūt reikia pakaltinti tėvus, mokytojus ir visą mokyklinę sistemą, ypač dabar vartojamus vadovėlius.

Lietuvių jėzuitų paminklas Šv. Kazimiero kapinėse.
R. Mozoliausko kūrinys.

Dabartinių mokinių tėvai jau yra gimę išėivijoje. Lietuvių kalbos jau negalima laikyti jų gimtąja kalba. Tėvams tarp savęs ir su vaikais lengviau kalbėti vietine kalba. Kai kurių vaikai visiškai nekalba lietuviškai, tai jų ir neleidžia į lituanistines mokyklas. Bet pasitaiko tokių tėvų, kurie pagalvoja, kad gal būtų gera vaikams šiek tiek pramokti lietuviškai, todėl juos leidžia į lituanistinę mokyklą, kur yra "lietuviškai nekalbančiųjų klasė". Žinoma, toje klasėje jie nedaug ką teismoksta, lankydami ją tik kartą per savaitę, o namie negaudami beveik jokios pagalbos.

Malonu, kad pasitaiko ir visiškų kontrastų čia minėtoms šeimoms. Jose kalbama *tik lietuviškai*. Tėvai nepasitenkina tuo, ką vaikas gauna lituanistinėje mokykloje, bet nuolat *jį* prižiūri, kad skaitytų lietuviškas knygas, kad gerai paruoštų pamokas, jiems patys padėdami, kiek galėdami. Kai kurios šeimos net atsisako namie turėti televizijos aparatą, nes televizijos programos neprideda prie lietuvių kalbos tobulinimo, o tik padeda ją susinti. Tokių šeimų vaikai, baigę lituanistines mokyklas ir aukštesniuosius lietuvių kalbos kursus, kur jų yra, rašo ir kalba taip gerai lietuviškai, kad tikrai galėtų būti Lietuvoje aukštesnėse vidurinės mokyklos klasėse.

Bet tai tik išimtis. Daugiausia dabar yra tokių šeimų, kur tėvai tarp savęs ir su vaikais vartoja abi kalbas — vietinę ir lietuviškąją. Jie įsitikinę, kad tai geras metodas vaikams išmokti abi kalbas. Deja, vietinę kalbą jie išmoksta gerai, nes ji vartojama ir mokykloje, ir gatvėje, ir televizijoje. Visai kas kita atsitinka su lietuvių kalba — vietinė kalba ją užgožia. Vaikai šiaip taip dar susikalba lietuviškai, bet jų kalba labai neturtinga ir netaisyklinga. Lituanistinė mokykla gali ją šiek tiek apšlifuoti, bet tik *šiek tiek*. Jei vaikas negavo gero pagrindą namie, tai šeštadieninė mokykla stebuklų nepadarys.

Tą pat galima pasakyti ir apie poterių mokymą. Kai kurie tėvai namie visai nemoko savo vaikų poterių, sakydami, kad mokykloje per tikybės pamokas jie išmoks.

Toks manymas yra labai klaidingas ir neapgalvotas. Kai kurie vaikai ateina į lituanistinę mokyklą, jau tėvų gerai išmokyti poterių. Kiti jų visai nemoka. Tad jeigu kunigas ar kitas tikybės mokytojas pradės klasėje juos mokyti poterių, ką kiti vaikai tuo metu darys? Jiems bus labai nuobodu ir neįdomu. Tad be jokio abejojimo ir be jokių diskusijų reikia suprasti ir pripažinti, kad namie turi tėvai vaikus išmokyti poterių. Tikybės mokytojas klasėje sunaudos tas kelias valandėles pamokyti tokių dalykų, kurių išmokyti šeimoje būtų sunkiau, kuriems išaiškinti reikia tam tikro teologinio išsilavinimo.

Kita problema — mokytojai. Vyresniosios kartos mokytojų jau mažai beliko. Tie, kurie dar tebemokytoja, yra labai susirūpinę, kad mokinių skaičius mažėja, todėl kai kurie mokiniams labai pataikauja, beveik bučiuoja rankas, kad tik jie lankytų mokyklą. Atrodo, kad jiems mokinių skaičius pats svarbiausias dalykas, tad nekreipia daug dėmesio nei į tvarką, nei į drausmę mokykloje. Jie labai klaidingai mano, kad tokiu savo švelnumu ir palankumu padidins mokinių skaičių, bet įvyksta priešingai. Jeigu nėra tam tikro griežtumo ir drausmės, tai vaikai pamato, kad mokykla yra "palaida bala", kad ten nedaug ką galima išmokti, užtat nustoja ją lankę.

Jaunieji mokytojai stengiasi pritaikyti naujesnius, modernesnius metodus, bet kai kurių lietuvių kalbos mokėjimas toks menkas, kad mokiniai už juos geriau rašo ir kalba lietuviškai. Tokie mokytojai, nors ir vartodami moderniausius metodus, daug ko nepasieks.

Reikėtų peržiūrėti ir mokyklose vartojamus vadovėlius. Daugumas jų yra pasenę, nepritaikyti šių dienų jaunimui. Gal čia bendradarbiaudami senosios ir jaunosios kartos mokytojai galėtų paruošti naujų, tinkamesnių vadovėlių. Tad darbo daug, o darbininkų mažai. Vis dėlto reikėtų dėti visas pastangas, nes, per daug delsiant, mokinių skaičius ne tik dar labiau sumažės, bet ir visai išnyks.

EVANGELIJA UGDO DVASINGUMĄ

ALFONSAS GRAUSLYS

4. KRISTAUS SEKIMAS

"Kristaus sekimas"—tai asketinė ir mistinė, bet labai gyvenimiška religinė knyga, kurios pirminis tekstas buvo parašytas lotynų kalba 15-tojo šimtmečio pirmoje pusėje. Daugelio nuomone, tos knygos autorius buvo vienuolis Tomas, gimęs Reino krašto miestelyje Kempen, todėl jis vadinamas Tomas a Kempis, t.y. Tomas iš Kempen. Jis gimė 1380 m., o mirė 1471 m.

Smulkiau čia neličiant istorinių ir geografinių Tomo Kempiečio gyvenimo aplinkybių, norėtusi tik paminėti, kad vienuolynas, kuriame jis tada buvusioje Olandijos teritorijoje gyveno, reformacijos sukeltų religinių karų metų buvo sunaikintas, bet kapai, kuriuose jis buvo palaidotas, išliko, o jo kapas pateko protestantų žinion. Protestantai jo kūną perkėlė į Groot Kerk (šiandieninėje Olandijoje) į jų valdomą Šv. Mykolo bažnyčią, kur jo kūnas yra ir šiandien.

"Kristaus sekimas" susideda iš keturių atskirai parašytų knygų, kurios, autoriui mirus, buvo sujungtos į vieną. Jas visas jungia tas pats stilius, ta pati dvasinė lyrika, kuri, autoriaus jautrumo dėka, kartais pakyla iki aukštų poezijos viršūnių. Visose knygose yra tas pats rašymo būdas — atskirais sakiniais arba aforizmais.

Tai tikrai gyvenimiška knyga, duodanti tokių apčiuopiamų pamokymų, kurie gali ir turi būti taikomi kasdieniniame gyvenime. Knyga parašyta labai paprastai, ne kokiomis gudriomis filosofinėmis sąvokomis. Ji yra skiriama nuolankios dvasios žmonėms, kurie, būdami toms mintims giminingi, gali jas tinkamai suprasti. Jaučiama, kad šia knyga autorius siekia dvasinės sielų naudos.

Eidamas vienuolyne įvairias pareigas ir vadovaudamas vienuolių dvasios gyvenimui, jis turėjo progą tą dvasios gyvenimą stebėti, stebėjimo vaisius užsirašinėti, nagrinėti to meto religinių klasikų ir šventųjų raštus ir tuo būdu telkti medžiagą savo ra-

šomoms knygoms. Šiandieninių žinovų tvirtinimu, atrodo, kad Tomo Kempiečio raštams turėjo įtakos didieji anų laikų dvasios galiūnai: šv. Pranciškus Asyžietis, šv. Bonaventūra, šv. Bernardas, mistikas Ruysbroeck ir kiti. Ta visa medžiaga, ilgo autoriaus gyvenimo (mirė 92 m. amžiaus) susitelkime išmąstyta, tyloje ir ramybėje pasisavinta ir didele dalimi į jo knygas patekusi, reikalauja ir iš skaitytojo tylaus susitelkimo, kad jo dvasia galėtų tomis mintimis persisunkti. Viename senoviškame portrete, kur vaizduojamas "Kristaus sekimo" autorius, po jo kojomis guli knyga su įrašu pirmame puslapyje: "Visur ieškojau atilsio ir niekur jo neradau, kaip tik pasislėpęs kertelėje su knyga rankoje". Jis pats vienuolyno atsiskyrimo ir susitelkimo radęs ramybę ir poilsį, tą ramybę norėjo suteikti ir savo rašomų knygų skaitytojams.

Giliau į "Kristaus sekimo" turinį žvelgiant, jaučiama, koks didelis žmogaus bei prigimties, polinkių ir polėkių žinovas buvo šios knygos autorius. Žmogaus prigimties silpnumą bei nepastovumą matydamas, jis suprato, kad tik radikalumas, t.y. besąlyginis griežtumas tegali būti vaistas žmogaus silpnybei. Todėl "Kristaus sekimo" puslapiuose jis skelbia ir reikalauja dvigubo griežtumo: visiško savęs atsižadėjimo ir pilnutinio Dievo teigimo. Tų radikalių reikalavimų pagrindas yra tas, kad be Dievo nėra gyvenimo, o tik dvasinis skurdas. Štai tik keletas tų programinių posakių, vaizduojančių minėtą knygos mintį: "Dėkime kirvį tiesiai prie šaknų, kad, atsikratę aistrų, įgytume dvasinę ramybę... palik viską, viską rasi... vieną tik Dievą ir tai, kas iš Dievo eina, laikyk didžiu, kilniu, maloniu, mylėtinu dalyku... Dievą mylinti siela nieku laiko visa tai, kas yra žemiau Dievo... Tavy randu viską, ko noriu ir geidžiu... kur tik būsi, į kurią pusę pasuksi, būsi menkas, jei neatsigręši į Dievą".

Ši knyga skatina kovą su aistromis, ne-

ramybės šaltiniais. Ji gydo nuo iliuzijų ir apsigavimo, kai ieškome laimės ten, kur jos nėra ir negali būti. Ji atskleidžia dalykų esmę, mus įspėdama neskandinti savo gyvenimo energijos neesminiuose siekimuose. Ji labai dažnai ir subtiliai kelia mintį, kaip yra pavojinga prisirišti prie tvarinių, juos dievinti ir į juos klimpti. Visa tai mus labai tolina nuo Dievo. Ji kelia viešumon nesuskaitytus kasdieninius mūsų savimeilės pasireiškimus, kuriais, besąlygiškai teigdami save, nors tai ir negalvodami, neigiamo Dievą. Visose keturiose "Kristaus sekimo" knygose jaučiama, kaip, kalbant tradicinėmis dvasinio gyvenimo sąvokomis, siela vedama ir eidama dvasinio apsisvalymo keliu, skatinama įeiti į apšvietimo ir pagaliau artimo susijungimo su Dievu kelią.

Nedaug pasaulyje yra knygų, kurios, būdamos tokios nedidelės, pasižymėtų tokiu turtingu turiniu! Tad, šalia Naujojo Testamento, nėra dvasine prasme maistingesnės knygos už "Kristaus sekimą".

Tačiau atidesnis skaitytojas, skaitydamas šią knygą, negali nepastebėti, kad autorius joje dažnai kreipiasi į vienuolius. Dėl to ne vienam pasauliečiui gali kilti mintis, kad ši knyga nėra skiriama pasauliečiams, bet tik vienuoliams. Norint šį abejojimą pašalinti, anot L. Bouyer ("Le sens de la vie monastique"), reikia prisiminti, kad vienuolio pašaukimas yra ne kas kita, kaip išvystytas ir įvykdytas krikščionio pašaukimas. Juk visiems pakrikštytiems taikomi Kristaus žodžiai: "Būkite tad tobuli, kaip ir jūsų dangiškasis Tėvas yra tobulas" (Mt 5,48). Todėl, anot minėto autoriaus, "kiekviename krikščionio pašaukime yra vienuolio pašaukimo daigas". Kitaip sakant, tarp pasauliečio krikščionio ir vienuolio nėra ir negali būti tokios didelės prarajos, kokią šiandien žmonės vaizduojasi. Čia galėtume pridėti, kad jei pasaulio gyvenimas nebūtų taip nukrikščionėjęs, tai visi mes, ir nebūdami oficialiai vienuoliai, būtume daug "vienuoliškesni", negu dabar esame. Juk vienuolynai, geriau pagalvojus, yra tie rezervuarai, kurie šiandieniniame nukrikščionintame pasaulyje turėtų padėti saugiau iš-

laikyti pilnutinę krikščionybę. Tiesa, vienuoliai turi nuosekliau Kristų sekti ir jo patarimus pažodžiui laikyti, bet juk tų patarimų dvasia ir visi pakrikštytieji turėtų vadovautis, jei nori siekti tobulybės. Be to noro jų krikščionybė būtų liguista ir netobula. Štai kodėl "Kristaus sekimo" knyga tinka ir yra skirta visiems.

Kažin ar yra kita knyga, šalia Šv. Rašto, kuri taip dažnai būtų verčiama į įvairias kalbas ir vis naujai išleidžiama? Pradedant pačiais pigiausiais ir baigiant liuksusiniais leidiniais, ši knyga puošia didžiųjų tautų katalikiškų ir net nekatalikiškųjų knygynų lentynas. Įsidėmėtina ir tai, kad šią knygą į savo leidinių skaičių įtraukia net ir tokios leidyklos, kurios religiniam gyvenimui labai tolimos. Lankantis įvairiuose JAV knygynuose, ir dabar galima surasti keliolika įvairių "Kristaus sekimo" laidų anglų kalba. Ir mūsų maža tauta, kurios religinė literatūra dar buvo tik lopšio vystykluose, jau turėjo keletą šios knygos laidų. Išėjimoje jau du ar tris kartus ši knyga yra išleista lietuvių kalba. Paskutinis leidimas yra Nek. Pradėtosios Marijos seserų Putname, 1960 m.

Ši knyga išugdė daugybę šventų sielų. Ją dažnai skaitė visi naujesnių laikų šventieji. Užtenka tik prisiminti šv. Ignacą Loyolą, kurio gyvenime "Kristaus sekimo" knyga suvaidino labai svarbų vaidmenį. Jo dvasinio atsivertimo pradžioje, kai dvasinis gyvenimas dar nebuvo nusistovėjęs, jo sielą draskė baimė ir abejonės. Tada ši knyga lemiamai jį paveikė, todėl visą gyvenimą jis ją brangino, su savimi nešiojo, nuolat skaitė. Protestantų rašytojas W. Nigg sako, jog visai nenuostabu, kad šventasis tą knygą vertino, nes ją galima palyginti su kasdienne duona, kuri niekada nenusibosta ("Geheimnis der Moenche").

R. Plus apie "Kristaus .sekimą" sako, kad "tai knyga, kurios neturėtume niekad užversti, nes nėra tokio klausimo, kuriam išsiaiškinti ji neduotų rakto". Jis dar prideda, jog tai yra lyg Evangelija, nors parašyta kitu tonu. Ir trapistai "Kristaus sekimą" labai brangina. J. Gautier, aprašinė-

damas trapistų gyvenimą, sako, kad ši knyga pati gražiausia iš visų žmogaus sukurtų knygų, nes Evangelija yra išėjusi ne iš žmogaus, bet iš Dievo lūpų.

Religingi protestantai taip pat šią knygą vertina ir skaito, todėl ją galima vadinti visus krikščionis jungiančia knyga.

Kalbant apie didžiuosius žmones, galima prisiminti muziką Beethoveną, kuris niekad su "Kristaus sekimu" nesiskyrė. Kai garsusis fizikas Amperas susirgo, draugai pasiūlė jam paskaityti "Kristaus sekimą", bet ligonis atsakė, kad šią knygą mokąs atmintinai. Indijos Ramakrishna misijos nekrikščionys vienuoliai, bet kur eidami, šią knygą su savimi nešiojasi. Ją į indų kalbą yra išvertęs žymus šio sąjūdžio šulas Vivekananda. Pažįstu vieną asmenį, kurs, skubiai iš namų paskutiniojo karo metu bėgdamas į užsienį, iš savo turtingos bibliotekos pasiėmė tik vieną knygą — "Kristaus sekimą".

Ją skaitė ir prancūzų filosofas Maurice Blondel (1861-1949). Savo dienoraštyje jis pasisako apie savo pasiryžimą — kiekvieną rytą paskaityti iš "Kristaus sekimo" po vieną skyrelį. Kitoje tų užrašų vietoje skaitome, kaip jis šia knyga pasitiki, nes "užtenka tik ją atskleisti, kai tuojau pataikai į žodžius, kurie atrodo tartum mums būtų parašyti kaip tik tuo metu, kai jie mums reikalingi".

J. Green, kalbėdamas apie "Kristaus sekimą", savo dienoraštyje sako: "Kai skaitau šią knygą, mane visada pritrenkia toji dvasinio gyvenimo tikrovė, kad, atrodo, šalia jos negalima jokia kita tikrovė".

Th. Merton, amerikietis trapistas, savo autobiografijoje pasisako, kad, jam dar tebestudijuojant, vienas indų nekrikščionių dvasingas mąstytojas patarė skaityti "Kristaus sekimą".

Šios knygos populiarumas tikrai užtar-nautas, nes ją gali šimtus kartų skaityti ir vis rasi ką nors nauja, kas tave privers susimąstyti. Tai knyga, kurią galima skaityti maldaknygės vietoje. Kitomis kalbomis yra net ir tokių laidų, kur nurodoma, kokiomis gyvenimo ar religinėmis progomis kurie

skyreliai yra skaitytini. Šią knygą, kaip ir Naująjį Testamentą, turėtų įsigyti ne tik kiekviena religinga šeima, bet ir kiekvienas šeimos narys, kuriam rūpi dvasinė kultūra, kad kiekvienu momentu nekludomai galėtų ją naudotis. Pageidautina, kad nepraeitų nė vienos dienos, bent kelias mintis nepaskaičius iš "Kristaus sekimo".

Šiais religiniais skaitymais ir mąstymais ugdome dvasingumą, dėl kurio trūkumo daugelio krikščionių tikėjimas yra vien tik išorinis tiesų priėmimas be supratimo, įsigyvenimo ir šaknų. Dėl to dvasingumo, krikščionybės pagilino prasmę, paskutiniaisiais nepriklausomybės Lietuvoje metais ypač sielojosi prof. St. Šalkauskis su savo artimais bendradarbiais. Jų "gyvosios krikščionybės" reikalingumo sąjūdis, prasidejęs II pasauliniam karui ir Lietuvai praradus nepriklausomybę, negalėjo būti išvystytas.

Šiuo metu Vakarų pasaulyje dėl to dvasingumo stokos krikščionių gyvenime, todėl ir dėl jų tikėjimo silpnumo, labiausiai sielojosi ir kenčia prancūzų pasaulietis, matematikos profesorius Marcei Legaut. Daug metų studijavęs ir gilinęs į Evangeliją, jis parašė nemažą reikšmingų knygų šiuo klausimu. Atrodo, kad jas visas yra išsivertę vokiečiai. Dėl turinio gilumo, psichologinio gilinimosi į šį dvasingumo klausimą jo knygos nėra lengvos skaityti, bet jų skaitymas turėtų virsti tikromis studijomis.

JIS MUMS PERDAVĖ SAVO GYVENIMĄ

CHIARA LUBICH

"Jis yra miręs už visus, kad gyvieji nebe sau gyventų, bet tam, kuris už juos numirė ir buvo prikeltas" (2 Kor 5,15).

Tie žodžiai atspindi ypatingą šv. Pauliaus patyrimą. Vieną dieną kelyje į Damaską tame nepaprastame pasirodyme jis buvo nugalėtas Kristaus jėgos. Jo nenugalimos meilės veikimas jį visiškai transformavo.

Po to įvykio jis suprato Jėzaus asmens ir jo gyvenimo paslaptį. Jis suprato jo nesiliaujančią meilę, net atidavimą už kitus savo gyvybės ant kryžiaus. Jis taip pat suprato, kad Jėzaus meilė mums yra vienintelė jėga, galinti pakeisti pasaulį. Jėzus atidavė savo gyvybę, kad mes būtumėm panašūs į jį ir būtumėm jo meilės įrankiai; jis perdavė mums savo gyvenimą.

Šv. Paulius, paveiktas tos idėjos ir ugnies, kurią Jėzus jo širdy uždegė, visiškai jam atsidavęs, norėjo skelbti ir dalintis su visais ta meile, kurią atnešė žemėn Jėzus, naudodamas visą savo energiją ir uolumą net varginančiame darbe, sunkenybėse ir visokiuose pavojuose.

Toks buvo šv. Pauliaus tikslas, kai jis kreipėsi į Korinto bendruomenę, o tuo pačiu ir į mus. Jis norėjo parodyti mums, kaip vertinga ir prasminga yra paaukoti savo gyvenimą Jėzui, naudojant kiekvieną lašelį energijos tam didžiam idealui, negyvenant tik sau, bet Jėzui, ir taip sukeliant tą meilės revoliuciją, kurią jis, atėjęs į žemę, pradėjo. Kitais žodžiais tariant, būti naujais žmonėmis, statytojais to naujo pasaulio, už kurį pats Jėzus atidavė savo gyvybę.

Kaip mes galėtumėm gyventi pagal čia mąstomus žodžius? Mes galime priimti šv. Pauliaus raginimą, įsijungdami į tą didžiadvasiškumo ir meilės atnaujinimą, kurį Jėzus pradėjo. Užuoat būdami tik stebėtojais, mes irgi galime gyventi tuo pasiryžimu mylėti visada, neprarandant drąsos, padedant kitiems, kuriant naują žmonijos šeimą, taip kaip Jėzus darytų, būdamas mūsų vietoje.

Mes galime gyventi pagal čia mąstomus žodžius, nesiliaujamai mylėdami net tada, kai nematome jokių rezultatų, tikėdami neįveikiama krikščioniška meile, įsitikinę, kad kiekvienas meilės aktas, kurį mes darome, nesvarbu kaip mažas ar nematomas jis bebūtų, padeda gerinti pasaulį.

■ Baltimorės vysk. padėjėjas Francis Murphy siūlo, kad Vatikanas sudarytų tarptautinę komisiją, kuri ištirtų, ar nereiktų ir moteris šventinti kunigaiais.

LAPKRITIS LIETUVOJE

A. SAULAITIS, S.J.

7. ATSITIKTINIAI ŽMONĖS

Spaudos kioskelyje pardavėja krūpteli, kai praeivis keliais žodžiais autobusui bilietėlių paprašo. Taksio šoferis po trečio žodžio jau tyliai šypsniu susigauja, koks čia keleivis. Šioje žemėje taip nesinorėtų svietimu būti!

Mandagus ir paslaugus taksistas sau, ne oficialiai įstaigai dirba. Automašiną neša kažkoks lengvumas, kurio penkmetis užtikrinti negali.

Eismo prižiūrėtojai centre riboja judėjimą, kai Vilniuje tarybinio prezidento laidotuvėms siuva juodų automobilių eilutės. Nepatogu į staigų įvykį neįsijautusiam būti liudininku tos nevilties, kuri oficialiai kapuose užsibaigia.

Yra ko didžiutis operos ir baleto teatru Vilniuje, kai pertraukos metu žiūrovai prieangyje vienon kryptin malūno ratu vaikšto, grožėdamiesi meno įrangom.

Dolerinėje parduotuvėje keturios kasos. Žmogui priešus, prie kiekvieno gardelio ta pati kasininkė iš tarnautojų neskubotos ir prie sienų prilipusios apstos. Ar jums neįjauku šioje klaikioje vietoje dirbti, kaip neįprastas toks rūpestingas aptarnavimas, mandagi panele?

Neįprastas kiekis ir pasirinkimas dolerinėje, o mieliems žmonėms — valiutos suma, artimųjų davėjų skirta padėti, paguosti, surišti, neįprastai ir dirbtinai ribota.

Dolerinėje kaip šuniukai paskui zuikio pėdas ieškome tinkamų batų, kurie, užsienyje gimę, nesupaiso plačių lietuviškų kojų. Su džiaugsmu atiduodi savo — šią žemę dar ilgiau liesti.

"Kodėl reikalingas leidimas meniškų knygų, ypatingesnių rankdarbių ar mielų žmonių meno darbų iš Lietuvos išsivežti?"

— juk jais neprekiauji, o tik kas vakarą akimis glostai. — "Geriausią būtų, jei pasiklaustumėte Maskvoje".

"Tarp mūsų ir jūsų žioji neperžengiamas bedugnė" (Luko 16:26), kartojasi iš

laisvos šalies į tarybinę santvarką atvykusio mintyse, kai visos pastangos aplinką suvokti, suprasti ar pateisinti — bergždžios.

8. ŠEIMOJE

Viešbutyje — tik nedeficitinės arbatžolės su cukraus plytelėmis, o kiekvienoje šeimoje — kvapi kavutė prie šio gėralo pripratusiam svečiui, kurio dėkinga nuostaba šeiminių nenustebina.

Tiek metų apie degtinės gausą kalbėta ir tiek keliauninkai įspėti jos saugotis. Tik aštuntąją dieną ant stalo stipresnis gėrimas, kurį pagarbiai geri, kad nesugriautum drausmės.

Ant šeimynos vaišių stalo — kepta žąsis, kurią netikėtas svečias namuose išskirtinėm šventėm su savaisiais valgydavo. Tarp pirmą kartą gyvenime sutiktyjų — mintingas patiekalas labai tinka.

Šeimyna yra šeimyna, proga — visiems atdara. Už stalo — savus raudoniesiems išdavęs, už stalo — perplėšta širdimi kankinių giminė, už stalo — tarybinis karys, už stalo — nudilusiais pirštais senutė, už stalo — sužieduotiniai, už stalo — "gudrus tas kunigas, visai protingai kalba, niekeno ne užkabina", tik po stalu — viską išgyvenusios senelės ranką svečias spaudžia ir glosto.

Degame Lietuvos praeitimi, bendrų pažįstamų būkle, lituanistikos mokslų eiga, šviežiom — lyg tik vakar įdiegtom dešimtmečių svajonėm savo tautai. Šeimos nariai susiskirsto patogiom vietom, pagal laikrodžio rodyklę nutyla, imasi megzti, kažką tvarkyti ar vartyti. Bažnytinį namų dėmesį pripildo įjungto radijo balsas iš Vatikano.

Telefono laidas iš jungiklio ištrauktas, dvigubos durys sergi koridorių, užuolaidos sulaiko balsų virpėjimą. Nebylių kalba dalijamės gyvybės žodžiais.

Šeimynos pietūs, iš kambario išnešus baldus, lovas, rakandus. Apie vieną ilgą su pridėtais baldeliais stalą susėdame: partiečiai, žmonės, vaikai ir svečias. Lapkričio viduryje mums neišvardintos kūčios. Už staltiesių, už žodžių, už gėlių puokščių plaka ta pati širdis.

Ir vėl svečias skuba, neleidžiama šmukšt ir išsmukti. Visi sustoja kambario pavidalo ratu. Jei nebūtų reikėję perkrautus jausmus sergėti, pravirktum, oi pravirktum, kai nuo plonų ligi storų balsų užtraukia "Lietuva brangi".

"Ar kas blogo, kad su lietuviu, giminiu svečiu, draugiškai šeimoje susitinkame? Negi mes nusikalstame kokiam tarybinės konstitucijos straipsniui?" — virpančiu balsu taria šeimos suaugęs, kai netikėtas lankytojas kiek atšilęs prisipažįsta nenorėjęs savo buvimu už vaišių stalo šių malonių žmonių įklampinti.

"Kokia jūsų profesija, kuo verčiatės?" — klausia malonūs žmonės, draugų draugą į savo namus taip maloniai priėmę.

Atrodo, niekad neprisivalgytum užtenkamai juodos duonos. Dosnūs šeiminkai svečiui įdeda po kepalą didžiulę riekę su savaisiais pasidalinti — tos pačios ir vienos žemės spalva.

Tiek kartų mūsų valandėlėse drauge žodžius, pastabas ir mintis lydi tylus galvos linktelėjimas, išreiškiąs visa tai, kam trumpoj kelionėj ir per tiek metų sąlygų nėra.

Ilgai lauktas ar netikėtai į duris pasibeldęs, neišleidžiamas iš šeimos be dovanėlės — iš anksto ruoštos, skubiai sumedžiotos ar iš namų lentynos ištrauktos — lyg antspaudu užtvirtinti mūsų sutartį be žodžių.

Svečio atsargus kuklumas nuo atidžių valandėlės globėjų nenuslepia įgeidaus žvilgsnio įdomios knygos nugarėlėn. Ir ši dovanėlė dosniai lagaminan lipa.

Tik tiek ir tik šią valandėlę turime — tarpduryje, kiemelyje, gatvėje, namuose ar parke. Tik tiek savyje sukaupti ir su meile želdinti.

9. JAUNIMAS IR VAIKAI

Jaunas berniukas kitoje pusėje stalo sėdi, neperįdėmiai sekdamas šeimos kalbas. Kaip šaškių žaidėjas vienon kryptin užima seserų, brolių ar tėvų vietą, šiems atsikėlus. Nejučiomis atsiduria šalia vienkartinio svečio ir dar prieš paskutinius žodžius skruostą prie peties priglaudžia.

Mūsų naujasis kardinolas su lietuviais vyskupais. Iš kairės: vysk. A. Deksnys, vysk. V. Michelevičius, kard. V. Sladkevičius, vysk. K. Salatka, vysk. P. Baltakis.

"Mama (ar tėtė), ne taip! Lietuviškai reikia sakyti taip:... — taria keliolikmetis sūnus ar duktė — ir dar prie neregėto svečio — kai šie kalbon įmaišo rusišką žodį. Suaugęs neužsigauna, o saldžiu šypsniu pataisą priima. Iš ko gi jaunimas išmoko savo tėvų kalbą taip gerbti, mylėti?

Privaloma karo tarnyba paauglių tėvams kaip Afganistano ar Černobylio debesis už laiko neišvengiamų durų. "Bent gaus karinį išsilavinimą", — atsidūsta.

Iš kartos į kartą apytaka veržiasi meno traukli pajauta, surenkanti mūsų paveldą trokšiantiems juo gyventi.

Smalsios akutės, smailios nosytės iš uždurio į svečią prie stalo tarp šeimos suaugusių žiūri. Tik tiek turim laiko, vaikeliai; tik šį vieną kartą matomės; tik šį kartą norėtusi save prie jūsų ir jus prie savęs pripausti, mano žemės vaikai.

Jaunavedžiai. Veidai spindi jaunos, brandžios meilės ramumu, dviejų žodžiai liejasi į vieno kalbos sakinius, ir, regis, tos maldos pakaktų visam pasauliui apglėbti ir Kūrėjo šilima jo gilius žaizdas išgydyti.

"Žinai, tie vaikai viskuo domisi! Dažnai išvažiuojame į gamtą, iškylaujame. Tai jie ką pamatę ir klausia: 'Kas gi tas ten stulpelyje išpjaustinėtas?' Nugi reikia vaikui apie šv. Jurgį papasakoti! Nesakysi — nežinau. Arba: 'Kieno ten paveikslas? Koks ten ženklas? Kas čia buvo?' Tikra bėda su tais vaikais, viską nori žinoti ir išmokti!"

"Tas mano vaikas, — pasakoja vienas tėvų, — savotiškas. Kai tik yra proga, mau-na pas močiutę į kaimą. Jam taip įdomu ūkio. darbus dirbti, su senele kalbėtis, vienas kitą suprasti. Netraukia nei kinas, nei šokiai, o tik į kaimą pas močiutę", — nepriekaištaudamas užbaigia. Už kambarin į-

ėjusio garbanų ir tamsių akių lyg nujauti senolių bruožus.

“Man kaimas, — atveria širdį jaunas žmogus, visai neprašytas, — žemės kvapas, sodai, miškai, pievos, ūkio darbai, drėgnu moliu aplipusios rankos, laisvi paukščiai, debesų paveikslai, nuoširdūs žmonės toli nuo miesto bildesį... Ta žemė ir Tave, čia visą gyvenimą esantį, ir svečią, vos dešimtį dienų, prispaudžia prie savęs.

“Kaip šašas”, — vadina tuos, kurie Lietuvos veidą iškreipia svetimais ir neprigysiančiais bruožais.

Ar žvilgsnis, ar judesys, ar balsas, ar tik buvimas čia, bet ta valandėlė šiltoje aplinkoje pasilieka visados.

10. PRIE BAŽNYČIOS IR STALO ALTORIŲ

Zakristijoje ir apie altorių sukasi pareigas sklandžiai mokantys jauni žmonės. Kas juos traukia, palaiko, ir kodėl jų žingsniai tokie drąsūs?

Tiesiog traukia nepajudinamoje mišų minioje ten į šoną artėti — nežinia ko, nežinia ir kodėl. Tik visiems pajudėjus, traukos taikiny s be žvilgsnio, be žodžio, be rankų paguodos išryškėja: Sibire palaidotos šeimos močiutė paskendus savo Viešpaties aukoje.

Su savo pašaukimo profesijos žmonėmis — kaip patogioje namų kėdėje, saugiamie prieglobstyje, tuščio tarybinio kambario viduryje.

Ir šiandien lėkštė sriubos atspindi apie stalą maldai sustojusius prie pirmojo meilingai padėto patiekalo, kai širdys dega tuo, kas mums sava ir bendra.

Vardais ar pravardėmis vadinamės, nenorėdami vienas kito nemaloniom ausim apreikšti, kai mums taip skubu savo tarpe atsiverti.

“Sakyk, po tiek jau dienų, ir su visa tai, ką žinai, ir jei reikėtų pasirinkti, ar būtum pasilikęs Lietuvoje, ar išvykęs į tolimą šalį?” — “Jūs neįsivaizduojate, kaip sunku vaikus lietuviškai auginti toli nuo Lietuvos”, — atsako svečias.

Po ilgų mišų su visais gedulo priedais kapinaitėse žmonės veda maldas, į kurias,

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KELIONĖ Į PIETŲ AMERIKĄ

(Balandžio 28 - gegužės 13 d.)

STASĖ VAIŠVILIENĖ

Keistai kryžiuojasi žmogaus keliai... Laikydama geografijos egzaminą, rodos, iš ketvirtos klasės, suklupau ant Urugvajaus sostinės Montevideo. Nors iš jaunų dienų mėgau keliauti ir pėsčiomis esu apėjusi didelę Lietuvos dalį, bet tada nė nesvajojau, kad kada nors atsidursiu Pietų Amerikoje.

Ruošdamasi šiai kelionei, bandžiau susirinkti bent kiek žinių apie kontinentą, kuris man visados atrodė toks tolimas, paslaptingas, įdomus ir įvairus. “National Geographic” žurnalai ir krūva knygų iš bibliotekos suteikė daug žinių, kuriomis noriu pasidalinti su “Laiškų lietuviams” skaitytojais.

---

regis, stiepiasi pradėjusios šalti aplinkinių kapų gėlės, vainikai, krūmai ir medeliai. Kiekviena vietelė kaip šukomis aptvarkyta, meilės žodžiais apglostyta. Be nuostabos maldininkų akelės ramiai į pakelę sekunde pakyla: “Jau ir ‘korespondentas’ aplink vaikštinėja”, — nei gyvų, nei mirusių nors blyksniui ramybėje nepalieka.

Buvęs “akademijoje”, liudija kauluoto veido ištempta oda, praretėję galvos plaukai, žemdirbio stiprumo rankos, susmulkėję kūnas, iš kurio veržiasi Sibire nepalaužta dvasia. Ar klaupiti ir rankas bučiuoti, ar gal batų raiščius pataisyti, ar nors švarko skverną išlyginti, kai toks nevertas didvyrių tarpe vos pastovi?

“Papasakok dabar apie tai, kaip jūs lipdėte Vilniaus miestą iš gipso, ar Dainavos stovyklos smėlyje kasėte Kuršių marias, ir pasakyk, kaip jūs dainuojat...” — “Ir dieinos užsiėmimus baigę, susirenkame Neringos stovyklos Beržų šventovėje, — pasakojau toliau svečias, — iškeliamo savo rankas aukštai į saulės rytus ir vis kalbame Maldą už Lietuvą”.

(pabaiga)

Kelionėje buvo susikoncentruota į tris pagrindinius taškus: 1. Argentina — Buenos Aires ir apylinkės; 2. Iguassu kriokliai, kurie yra šiauriniame Argentinos, pietiniame Brazilijos ir rytiniame Paragvajaus kampė; 3. Brazilija — Rio de Janeiro ir jo apylinkės.

PIETŲ AMERIKOS KONTINENTAS

Pietų Amerikos kontinento plotas yra beveik toks pat kaip Šiaurės Amerikos — JAV ir Kanados. Du trečdaliai kontinento yra tropikinio klimato zonoje. Čia yra ir vešlių tropikinių miškų, ir sniegu padengtų Andų kalnų, ir dykumų, kuriose joks augalas neauga. Pačioje pietinėje kontinento dalyje yra didžiuliai plotai, apaugę tik žolėmis, dykumos, ledynai ir pavojingos, beveik visuomet rūke paskendusios Ugnies Žemės (Tierra del Fuego) salos. P. A. yra vietų, kur nėra lietaus iškritę per šimtus metų, bet yra ir tokių vietų, kur per metus iškrinta daugiau kaip 200 colių lietaus. Čia yra krioklių, siekiančių 30 aukštų, graužikų "Great Dane" šuns didumo, žuvų, galinčių nuo gyvulio nuplėšti mėsą per kelias minutes... Tai tokia Pietų Amerika!

Savo dydžiu P.A. kontinentas yra ketvirtoje vietoje. Kalnų serija vakaruose tęsiasi 5000 mylių — tai Andų kalnai. Rytiniame pakraštyje kalnai yra skirtingos sudėties. Jie vadinami aukštumomis. Svarbiausios Argentinos aukštumos yra Guina ir Patagonia. Brazilijos aukštumos yra žalios, derlingos, su daugeliu upių ir produktų ūkių. Svarbiausios P.A. žemumos yra Amazonės, Orinoko Lianos ir Pampas. Šios žemumos yra žalios, bet labai skirtingos. Amazonės žemuma, drėkinama Amazonės upės ir jos intakų, yra visados žalia ir vešli. Orinoko Lianos žemuma yra gana sausa, ten gyvena labai mažai žmonių. Bet Argentinos Pampas yra labai derlinga.

Tropikiniuose Amazonės ir Orinoko miškuose gyvena daug indėnų genčių. Jie išsikerta miškų plotus ir augina javus, bet po poros metų turi tą vietą apleisti, nes žemė nėra labai derlinga, maistingas medžiagas išnaudoja vešlūs miškai.

Didesnė P.A. dalis yra derlinga, tinkama žemdirbystei. Čia auginama kava, cukraus nendrės, medvilnė, vaisiai, javai, kakava. Užauginama daug galvijų, kurių produktai eksportuojami. Taip pat eksportuojami įvairūs brangakmeniai, auksas, sidabras ir kitokie metalai.

AUGMENIJA

P.A. augmenija yra unikali, kai kurie augalai niekur kitur nerandami. Daugiau kaip 2500 rūšių medžių auga tropikiniuose miškuose, o orchidėjų tai tiek daug rūšių, kad dar ne visos išstudijuotos. Čia auga kiečiausias pasaulyje medis "gubbracho". Jis yra toks sunkus, kad skęsta vandenyje. Iš to medžio daroma "tannin", kuris naudojamas kailių dažymui, iš jo daromi dažai ir rašalai. Medžio žievė "cinchona" yra natūralus šaltinis "quinine" vaistų nuo malarijos. Aukščiausias medis yra Brazilijos riešutų medis, siekias 150 pėdų. Medis "baisa" yra pasaulyje lengviausias. Jis naudojamas lėktuvų statybai. Čia yra daugybė medžių, kurių lietuviškų vardų neturime.

GYVŪNIJA

Vabzdžiai. Vienas ketvirtadalis visos pasaulio gyvūnijos yra Pietų Amerikoje. Argentinoje, važiuojant į Tiger salą, buvo paklausta, ar ten yra uodų. Gidė nusijuokusi pasakė, kad yra, ir jie labai dideli, bet dienos metu jie miega. Uodai yra labiausiai studijuojamas vabzdys dėl jų nešiojamų ligų. Labiausiai mėgstami ir gražiausi vabzdžiai yra peteliškės ir kandys. Jų įvairumas ir gražumas neišpasakytas. Yra tokių įvairių formų vabzdžių, kad kai kurie yra panašesni į augalus ar gėles, negu į vabzdžius.

Žuvis. P.A. yra labiausiai pasaulyje pasižyminti šalis gėlo vandens žuvimis. Žinomiausia yra raudona žuvis "pirarucu", siekianti iki 10 pėdų ilgio ir galinti sverti iki 300 svarų. Didžiųjų upių žemupiuose yra ir jūrų žuvų, pvz., kardžuvių. Mūsų akvariumų žuvytės dažniausiai yra iš Pietų Amerikos. P.A. upėse gyvena ir plėšrioji žuvis piranja.

Ropliai ir varliagyviai (amfibijos). Didelė dalis roplių ir varliagyvių yra tropiki-

Prel. A. Bačkis ir Ingrida Bublienė Romoje su naujuoju kardinolu.

nėję kontinento dalyje. Ropliams priklauso krokodilų giminė, gyvatės, vėžliai, driežai ir išnykę dinosaurai, nors paskutiniai radiniai S. Amerikos vakarinėje dalyje lyg bando įrodyti, kad dinosaurai buvę panašesni į paukščius negu į roplius. Didžiausias driežas yra iguana.

Varliagyviams priklauso varlės, rupūžės, tritonai. P. Amerikoje yra labai įdomių varlių rūšių, kokių niekur kitur nėra. Viena varlių rūšis augina savo vaikus maišeliuose, kurie yra ant motinos nugaros. Jie atsidaro tada, kai varliukai jau yra visiškai išsivystę. Kitos varlės deda kiaušinėlius lapo duobutėje, kur prisilaiko vanduo, arba medžių drevėse, medžių, pasvirusių ant vandens, kitoje lapo pusėje, kad išsiperėję buožgalviai kristų tiesiai į vandenį. Daugumas varlių rūšių, gyvenančių medžiuose, kiaušinėlius nešioja ant nugaros ir tik prieš išsiperint juos meta į vandenį. Patinas varliukus nešioja ant savo nugaros. Jis pa-

laiko drėgmę, pasinerdamas retkarčiais į vandenį. Nuo nugaros nuslydusio varliuko gyvenimas neužtikrintas. Daugelis tropikinių varlių yra labai spalvingos ir nuodingos. Indėnai labai gerai pažįsta šias nuodingąsias varles. Jų nuodus jie vartoja savo strėlėms.

Iš didelio gyvačių skaičiaus anaconda yra pati didžiausia. Tai vandens gyvatė, galinti išaugti iki 37 pėdų ilgio ir sverti iki 200 svarų. Savo grobį ji užtroškina — gali praryti 150 svarų gyvulį.

Paukščiai. Pietų Amerika yra vadinama paukščių kontinentu. Čia gyvena du penktadaliai viso pasaulio paukščių rūšių: ereliai, kondorai, pingvinai, įvairiausių rūšių kolibrai ir didžiausias vaikščiojantis paukštis "rhea".

Žinduoliai. Įvairi P. A. gamta sudaro puikias sąlygas visokių rūšių gyvūnams: kelių rūšių beždžionės, laukiniai šunys, akinuotos meškos, ežiai, jaguarai, vilkai, lau-

kinės katės, kiaulės, stirnos. "Capybara", 3 pėdų ilgio graužikai, didžiuliai skruzdėdžiai ir daugelis kitų gyvulių bei žvėrių turtina šį kontinentą. Įdomus yra didžiulis armadilas, kuris gyvena ir pietinėje Šiaurės Amerikos dalyje. Jis yra išsilaikęs 55 milijonus metų be didelio pasikeitimo. Jis mėgsta vabzdžius, ypač skuzdėles, kurias surenka savo ilgu lipniu liežuviu. Armadilo vaikai gimsta po 4 ar po 5 tos pačios lyties: arba visi vyriškos, arba visi moteriškos giminės. 1971 m. buvo susekta, kad armadilas, kaip ir žmonės, suserga raupsais, užtat jie vaidina labai svarbią rolę, ieškant skiepių nuo šios baisios ligos.

Kupranugarių giminės vicūna ir guanaco P. Amerikoje dar yra laukinės, o lama ir alpaca auginamos ūkiuose. Kadaise šių gyvulių milijonai maitinosi ir veisėsi šiame krašte. Jų vilna yra nepaprastai aukštos kokybės, labai vertinama ir brangi.

GYVENTOJAI

Pirmieji P. Amerikos gyventojai buvo indėnai, atkeliavę per Aliaską iš Azijos. Čia gyvena labai daug indėnų genčių. Vienos didesnės, kitos mažesnės; vienos taikingos ir kūrybingos, kitos labai karingos. Brazilijos valdžia, norėdama sulaukyti indėnų nykimą, jiems yra davusi didelį plotą žemės.

Kai kurie indėnai yra žemdirbiai, kiti klajūnai. Jų kaimai dažniausiai yra prie upių, apsirengimas minimalus, puošiasi plunksnomis ir įvairiais papuošalais iš kaulo ir kriauklių, kūną dažo augalų dažais, kurie dar padeda apsisaugoti nuo vabzdžių. Kai kurie indėnai, gyvenantys palei Amazonę, yra vadinami didžialūpiais, nes jie lūpose turi įsidėję medinį žiedą. Indėnės Peru valstybėje dažais išrašo įvairius raštus ant savo veido. Raštai pasako, kokiai genčiai jos priklauso.

Kiek įvairios indėnų gentys, tiek įvairūs ir jų tikėjimai. Pvz., viena Amazonės gentis groja birbynėmis, melddamiesi į dievus, kad baigtųsi lietūs ir kad jie galėtų žvejoti. Karaja indėnai Brazilijoje, pasirodžius pilnam mėnuliui, apsirengę kokuso riešuto medžio žievėmis ir žolėmis, šoka,

Palei Amazonę gyvenantieji indėnai —
"didžialūpiai".

trypdami ir mušdami būgnais, kad išbaitytų blogas dvasias. Xingu indėnai dažosi kūnus, vyrai yra gabūs muzikantai. Kreen-Akrore indėnai yra aukšti, nemoka pasigaminti laivų, yra labai taikūs žmonės. Amahuaca vyrai turi po kelias žmonas ir dėl jų kariauja. Xikrin taip pat karingi indėnai, bet žiauriausi ir karingiausi yra Yanomamo indėnai. Visas jų gyvenimas sukasi apie pasiruošimą karams ir kariavimą su kitomis indėnų gentimis. Jie valgo kirmėles, termitus, žuvis, paukščius, beždžiones, kiaules. Augina medvilnę, tabaką ir augalus, iš kurių gaminasi haliucinacinius narkotikus.

Antropologai jau seniai bando spręsti karų klausimą. Studijos apie P. A. indėnus sugestionuoja, kad karų priežastis yra socialinė. Napoleon Chagnon, Santa Barbara universiteto profesorius, mano, kad Yanomamo indėnai yra žiauriausi pasaulyje. Jų karų priežastis esanti giminės pratęsimas. Jis yra ištyręs, kad vyrai, nužudę bent vieną žmogų, turi teisę turėti kelias žmonas. Tokiu būdu jie turi daug daugiau vaikų negu kiti. Ypač pasižymėję karžygiai gali turėti iki šešių žmonių.

Sociologai tvirtina, kad žmonės, kaip ir gyvuliai, kariauja dėl geresnių gyvenimo sąlygų, bet antropologai tvirtina, kad karas nėra įprogramuotas į žmogaus prigimtį.

(B.d.)

Iš istorinių versmių

Paulius Rabikauskas

7. KAIP MIRĖ DIDYSIS LIETUVOS KUNIGAİKŠTIS GEDIMINAS?

Apie mūsų žymaus didžiojo kunigaikščio, garsiosios Lietuvos valdovų dinastijos pradininko, "galingiausio Rytų Europos valdovo" (*Tar. Liet. enc-ja*, I, 587) Gedimino mirties aplinkybes nedaug ką nežinome. A. Šapokos *Lietuvos istorija* lakoniškai išsireiškia: "Gediminas mirė apie 1341 m." (psl. 79). I. Jonynas ir J. Jakštas, rašę *Liet. enc-joje* (VII, 69), mėgina kiek išsamiau aprašyti Gedimino mirtį. Jie atkreipia dėmesį į J. Dlugošo paskleistą klaidingą versiją, jog Gediminas žuvęs 1337 m., ginant Veliuonos pilį. Kad ši versija negali būti teisinga, matyti jau iš to, jog Gediminas dar 1338 metų gale pasirašė su Livonijos ordinu prekybos sutartį. Nežiūrint to, Lietuvoje net 1978 m. dar laikytasi anos klaidingos versijos, nors mirties metai rašomi 1341 m. (*Liet. tar. enc.*, IV, 24).

GEDIMINAS NEŽUVO PRIE VELIUONOS

Tik tai prieš ketverius metus Vilniaus universiteto docentas Edvardas Gudavičius ryžosi giliau pažvelgti į J. Dlugošo ir kitus šaltinius, liudijančius apie Gedimino mirtį. Iš tekstų palyginimo paaiškėjo, kaip neatidžiai ir paviršutiniškai Dlugošas panaudojo savo šaltinius ir rašė "Lenkijos istoriją". Apie Gedimino žygius, ypač apie tai, kaip jo vadovaujama Lietuvos kariuomenė 1337 m. buvo apgulus ką tik Nemuno saloje netoli Veliuonos pastatytą kryžiuočių pilį, kurią jie pavadino Bajerburgu (Baierburg)

tų metų žygio į Lietuvą vado, Bavarijos kunigaikščio Henriko garbei, Dlugošas rašė, remdamasis Vygando (Wigand) Marburgiečio kronika. Vygandas didž. magistro Konrado Valenrodo laikais gyveno Prūsijoje ir 1394 m. rimuotomis eilėmis aprašė nuo 1293 m. per visą XIV amžių įvykdytus Vokiečių Ordino žygius. Aišku, apie tai, kas vyko Lietuvą valdant Gediminui, jis tegalėjo žinoti iš kitų šaltinių, kurių jis turėjo pakankamai. Buvo prieinamos kelios prieš tai Prūsijoje parašytos kronikos; taip pat ir Ordino archyvas jam, gyvenančiam Didžiojo Magistro rezidencijoje Marienburge, turėjo būti lengvai pasiekiamas.

Paties Vygando paliktas kronikos tekstas, rašytas ano meto Prūsijoje vartota vokiečių kalba, deja, neišliko. Yra žinomos tik tai kelios ištraukos bei nuotrupos, kurias yra pacitavę kiti anų laikų autoriai. Tačiau mus laimingai pasiekė tos kronikos lotyniškas vertimas, padarytas 1464 metais. Jo prirėkė kaip tik minėtajam J. Dlugošui, nes jis pats vokiškai nedaug ką suprato.

Įdomu sustatyti šalia Dlugošo naudotą lotyniškojo kronikos teksto vietą, kur aprašomi Bajerburgo įvykiai, ir tai, ką parašė Dlugošas — taip pat lotyniškai — savo analuose. Vygandas vaizduoja, kaip lietuvių kariuomenė, vadovaujama paties Gedimino, apgulė kryžiuočių pilį ir ją apgultą išlaikė 22 dienas. Tuo metu pasitaikė, kad kryžiuotis Tilmanas Sunpachietis (*de Sunpach*) ietimi mirtinai sužeidė, kaip ten pasakytą, "Trakų karalių" (*regem de Tracken*). Dlugošas, savais žodžiais perrašydamas tą patį įvykį, jau išsireiškia: "Vienas kryžiuotis, geras strėlių laidytojas, ugninėmis strėlėmis kamavo [pilį] apsupusius barbarus ir vieną dieną ugnine strėle peršmeigė Lietuvos kunigaikštį Gediminą, perverdamas per nugarą jo kūną, taip kad mirtinai sužeistasis tuoj pat iškvėpė dvasią" (*tinus Crucifer sagittandi peritus et qui igneis sagittis barbaros vexans, dierum uno Ducem Gediminum ignea sagitta per corpus in dorsum transfixit, a quo vulnere moribundus illico anima exhalavit.* — J. Dlugosz, *Opera omnia*, XII, Cracoviae

1876, 36-37)- Pagal Vygandą, ten žuvo var-
du nenurodytas Trakų "karalius" (suprask:
"kunigaikštis"), o Dlugošas į tą vietą sau-
vališkai įdėda Gedimino vardą ir mirtinai
sužeistąjį tituluoja Lietuvos kunigaikščiu.
Nukrypimas atrodo nedidelis, bet jis davė
pradžią klaidingai Gedimino mirties versi-
jai. Iš Dlugošo tą žinią perėmė Motiejus
Miechovita, o šiuo rėmėsi Motiejus Srijkov-
skis; Srijkovskį pakartojo Albertas Kojala-
vičius. Ir taip visi kartojo iki pat mūsų die-
nų: Gediminas žuvo nuo kryžiuočio strėlės
ar kulkos), gindamas Lietuvą nuo jos pa-
šonėje bandančio įsitvirtinti Vokiečių Or-
dino. Žinodami, kad Gediminas mirė tikrai
apie 1341 metus, istorikai bandė lemtingą
Lietuvos valdovo žygį nukelti į tą laiką.

Tačiau atidi išlikusių istorijos šaltinių
analizė mus verčia visą tą aiškinimą apie
Gedimino žuvimą prie Veliuonos nedvejo-
jant atmesti. Lietuviams nesėkmingas Ba-
jerburgo apgulimas, kuriam vadovavo pats
Gediminas, iš tikrųjų įvyko 1337 metais.
Bet ten žuvo ne Gediminas, o kitas lietuvis
kunigaikštis, kurio vardas nežinomas. Pava-
dinimas "Trakų karalius" (*rex de Tra-*
ckin) neturi klaidinti, nes vokiečiams gir-
dėtas lietuviškas žodis "kunigas" (= kuni-
gaikštis) buvo lygus "König". Pvz., 1338
m. Gedimino su Ordinu sudarytoje sutarty-
je ne tik Gediminas, bet ir Polocko bei Vi-
tebsko kunigaikščiai vokiškai vadinami
"koningh" (*Gedim. laiškai*, Vilnius 1966,
195), nors niekam neateina nė į galvą, kad
kada nors būtų buvęs tikra prasme Polocko
ar Vitebsko karalius.

Antra vertus, yra išlikusi žinia apie Ge-
dimino mirtį Naugardo I metraštyje. Ten
6849 metais (pagal Bizantijos erą; tai ati-
tinka mūsų 1341 m. kovo 1 d. — 1342 m.
vasario 28 d. laikotarpi) pažymėta: "tą
žiemą mirė didysis Lietuvos kunigaikštis
Gediminas pagonis" (*Toe že zimy umre*
knjaz' velikii Gidemen Litov'skii poganyi
— *Polnoe sobr. russk. let.*, III, S. Peterburg
1841, 80-81). Kadangi ten pat greta įrašy-
ta, jog mirė totorių chanas Uzbekas, o šis,
kaip iš kitur žinoma, mirė 1342 m. pradžio-
je, tai reikia manyti, kad ir Gediminas mi-

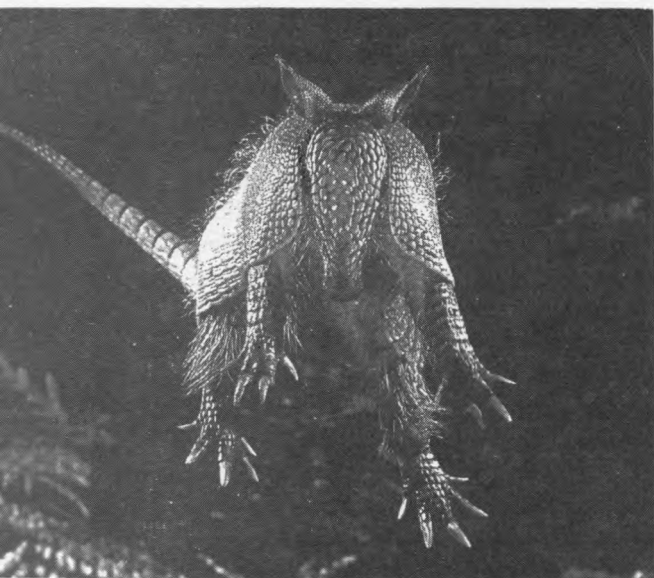
rė tą 1341-42 metų žiemą. Prie šio akivaiz-
daus rezultato prieina E. Gudavičius. Jis
taip pat atkreipia dėmesį ir į kai kurias ki-
tas užuominas, patvirtinančias čia išdėstytą
įvykių eigą. Reikia sutikti su jo galutine
išvada: "prie Bajerburgo Tilmanas Zunpa-
chas [*de Sunpach*] nušovė ne Gediminą, o
anoniminį Trakų kunigaikštį. Gediminą
"nušovė" Dlugošas ir visa juo sekusi isto-
riografija" (psl. 69).

APIE PARAKU ŠAUDANČIUS GINKLUS

Bet Dlugošas įvėlė maišaties ir apie pa-
raku užtaisytų ginklų panaudojimą, ginant
Bajerburgo pilį. E. Gudavičius kitame tais
pačiais 1984 m. paskelbtame straipsnyje
akivaizdžiai parodo, kaip Dlugošas ir čia
savo neapdairumu užrašė daugiau negu ra-
do naudotame šaltinyje.

Vygando kronikoje — tiksliau, jos lo-
tyniškame vertime — kalbama apie du skir-
tingus ietimis kovojusio kryžiuočio Tilma-
no veiksmus: "jis ugnine ietimi sudegino
[lietuvų] vėliavą" ir "tuoj po to ietimi
mirtinai sužeidė Trakų kunigaikštį". Aišku,
jis turėjo du kartu sviesti po ietį: vieną
kartą su prismeigtu degančiu skuduru, kad
sudegintų vėliavą, antrą kartą į ten esantį
lietuvį karvedį (gal patį vėliavnešį?) tie-
siog jam į kaklą tarpupetėje (*telo igneo*
vexillum compussit... regem de Tracken
telo vulnerat in collum inter scapulas). Pir-
moji ietis buvo "ugninė" (*telum igneum*),
o antroji tik šiaip ietis (*telum*). Taip rašė
Vygandas.

Ką padarė Dlugošas, interpretuodamas
tą tekstą? Du kryžiuočio Tilmano šūviai
(nes greičiausiai buvo šaudoma iš sunkių-
jų kilpinių arbaletų) Dlugošo aprašyme
susilieja į vieną. Gediminu palaikytas Tra-
kų kunigaikštis Dlugošo pasakojime kren-
ta nuo "ugninės strėlės" (*ignea sagitta* —
nebe ietis, o strėlė); ji pervėrė kunigaikščio
kūną iš nugaros (nebe tarpupetėje). Tokį
pasakojimą iš Dlugošo perėmė M. Miecho-
vita, šiuo pasekė M. Srijkovskis, kuris savo
ruožtu pridėjo, jog "ugninę strėlę" reikia
suprasti paraku užtaisyto ginklo kulką. Ir
taip įėjo į istoriją tvirtinimas, kad Gedi-

Įdomus Pietų Amerikos “gyventojas” armadilas, išsilaikęs 55 milijonus metų be didelio pasikeitimo.

minas žuvo nuo pirmą kartą kryžiuočių panaudoto naujo ginklo — šautuvo kulkos. Iš tikrųjų paraku šaunamieji ginklai kryžiuočių šaltiniuose minimi tikrai nuo 1362 metų — 25 metais vėliau. Galėjo jie naudoti tokį ginklą ir kiek anksčiau, bet žinant, kaip jis pradinėje vartojimo fazėje būdavo užtaisomas, jis netiko pavieniams taikiniams, jį kreipdavo į stambius objektus, į minią. Be to, sunku įsivaizduoti, kaip parako užtaisui iššauta metalinė ar akmeninė “kulka” galėjo sudeginti lietuvių vėliavą. *Telum igneum* tegalėjo reikšti “padegamoji ietis”. Tokie toli vedantys Dlugošo įvelti netikslumai, interpretuojant gana aiškius tekstus, meta niūrų šešėlį ant visos Krokuvos kanauninko paliktos “Lenkijos istorijos” patikimumo.

GEDIMINAS NUNUODYTAS, KAD NETAPTŲ KRIKŠČIONIŲ

Bet grįžkime prie Gedimino mirties aplinkybių. Jas pamini, kaip jau pastebėjo E. Gudavičius, tolimos Čekijos kronikininkas Benešas iš Veitmilės (z Weitmile). Neseniai Lietuvoje jaunas mūsų krašto praeities tyrinėtojas Alvydas Nikžentaitis (g. 1961

m.) paskelbė straipsnį, kuriame išsamiai nagrinėja šį reikšmingą, lig šiol mūsų istorikų nežinotą liudijimą. Benešas, kaip ir aukščiau minėtoji Naugardo I kronika, nurodo Gediminą mirus 1341 metais. Be to, jis vienintelis iš mus pasiekusių šaltinių pažymi ir Gedimino mirties priežastį. Pasak Benešo, 1341 m. “Lietuvos kunigaikštis buvo pasirūpinęs, kad pas jį atvyktų 10 kunigų ir daug krikščionių, nes norėjo pagaliau priimti krikščionių tikėjimą” (*Eodem anno [1341] dux Luthwanorum accersiri fecerat ad se X sacerdotes et chrisianos plurimos, cupiens tandem christiana fide imbui. — Fontes rerum Bohemicarum, IV, Praguae 1884, psl. 490*). Ir čia pat priduria: “Savieji dėl to susirūpinę kunigaikštį nunuodijo” (*Sui hoc considerantes ipsum ducem veneno intoxicaverunt*). Išėitų, Gediminas mirė ne sava mirtimi ir ne kovose su priešais, bet buvo klastingai savųjų nuudytas. Ir tai padaryta dėl to, kad didysis Lietuvos kunigaikštis ėmėsi naujos rimtos akcijos įvesti į savo kraštą krikščionybę.

Bet ar galima tikėti tokia vieniša žinute iš tolimos Pragos? Kronikininkas nebuvo Lietuvoje to meto įvykių liudininkas. Atnešti gandai dažnai būna gerokai nukrypę nuo tikrovės.

Šiuo atveju betgi turime pagrindo pasitikėti čeko kronikininko informacija. Benešas Krabice iš Veitmilės buvo Pragos katedros kapitulos kanauninkas ir nuo 1355 m. tvarkė naujosios Šv. Vito katedros statybos reikalus, artimai bendravo su imperatoriaus Karolio IV dvaru, mirė 1375 metais. Savo kroniką rašė, Loserth'o teigimu, ne anksčiau kaip 1355 m., bet labai galimas dalykas, kad ją pradėjo tikrai po 1355 metų (psl. 314). A. Nikžentaitis pastebi, kad Benešas ne tikrai apie Gedimino mirtį, bet ir šiaip užrašė ne vieną unikalų faktą, liečiantį Lietuvą, dėl kurio nekyla jokių abejonų. O minėtasis Loserth'as, kritiškai įvertinęs Benešo veikalą, pabrėžia autoriaus dėmesį tiesai: “Virš visko jam rūpi tiesa. Jis mieliau nieko neskelbia, negu ką nors netikslaus... Jo paties gilus religinis įsitikinimas yra jo tiesos meilės pagrindas”

(psl. 331). Būdamas savas žmogus karaliaus dvare Pragoje, jis galėjo žinoti daug smulkmenų ir apie Lietuvą. Reikia nepamiršti, kad tas pats Karolis, tuomet dar princas, dalyvavo sykiu su savo tėvu, Čekijos karalium Jonu Liuksemburgiečiu, ir aišku, nemažu palydovų būriu, garsiajame kryžiuočių žygyje prie Nemuno, kai buvo pastatyta Bajerburgo pilis (1337 m.) ir jos sugriauti atvyko Gediminas su savo kariuomene. Abudu, tėvas ir sūnus, dar syki buvo nuvykę į Prūsiją 1345 m. pradžioje dalyvauti daug žadančiame kryžiuočių žygyje prieš lietuvius, nors pats žygis baigėsi visiškai kryžiuočių nesėkme. Kronikininkas galėjo gauti informaciją apie Gedimino mirties aplinkybes ir iš paties Gedimino vaikio, Kęstučio sūnaus Butauto. Šis 1365 m., po nepavykusio mėginimo pagrobti iš dėdės Algirdo valdžią, pabėgo pas kryžiuočius, Karaliaučiuje priėmė krikštą, gaudamas Henriko vardą. Dar bandė veržtis į Lietuvą su ordino kariuomenės pagalba, bet ir tas žygis nepavyko. Turėjo pasitraukti į Pragę, kur jį iki mirties (1380 m.) išlaikė savo dvare imperatorius Karolis IV. Žinių Benešui galėjo suteikti ir Pragos pranciškonai. Apie 1340 metus Lietuvoje buvo pranciškonų misionierių, kurie priklausė kaip tik Bohemijos provincijai.

Ta proga A. Nikžentaitis prisimena Vilniuje nukankintų pranciškonų legendą. Ją, kaip žinome, tyrinėjo ir kritiškai įvertino geriausias pranciškonų veiklos viduramžių Lietuvoje žinovas T. Viktoras Gidžiūnas (*Aidai*, 1954 m.). Pasak Gidžiūno, legendos branduolys, dviejų pranciškonų, Bohemijos provincijos vienuolių (kunigų) Ulricho ir Martyno nukankinimas paskutiniaisiais Gedimino valdymo metais, yra "viskas, kas visose legendose apie pranciškonus kankinius galėtų būti tikra", t.y., jis prileidžia galimybę, jog tai iš tikro įvyko. Tuo remdamasis, ir Nikžentaitis mato konkrečių ženklų, kad apie 1339-1343 metus didžiojo Lietuvos kunigaikščio dvare būta kažkokios krikšto akcijos ir prieš ją reakcijos. Tai patvirtintų ir kai kurios pranciškono Jono iš Winterthur (mir. 1348 m.)

kronikos užuominos apie tai, kad vienas pagonių karalius 1342 m. maldavęs ordino vadovybę atsiųsti vienuolių varguomenei mokyti. Kitoje vietoje paminėta, jog Lietuvos karalius buvo tvirtai pasiryžęs priimti krikščionybę, tačiau jam tai padaryti sutrukdė kryžiuočiai, dėl to jis vėl atkritęs į pagonybę. Ši žinutė įrašyta 1343 m., bet ją reikia datuoti kiek anksčiau (*Mon. Germ. hits.: Scriptores rer. Germ.*, nova ser. III, Berolini 1924, psl. 202 ir 258). Atrodo, viena ir antra žinutė liečia didįjį Lietuvos kunigaikštį Gediminą. Prisideda ir akivaizdus faktas, kad XIV a. ketvirtojo ir penktojo dešimtmečių sandūroje nurimo Ordino ofenzyva prieš lietuvius.

Visa tai Nikžentaitis savo straipsnyje nuodugniai išnagrinėjęs prieina išvados, kad Gediminas į savo valdymo pabaigą rimtai siekė pats tapti krikščioniu ir sukrikščioninti visą kraštą. Tam jis ir prašė pranciškonų generalinę kapitulą atsiųsti vienuolių skelbti Lietuvoje tikėjimą. Anuos Benešo kronikoje paminėtus 10 kunigų būtų galima suprasti kaip ta proga į Lietuvą atvykusius pranciškonus. Tačiau, kaip jau 1323-1324 metais, taip ir dabar didžiajam Lietuvos kunigaikščiui nepavyko pralaužti prieš jį ir jo siekimus susidariusios politinės blokados. Anuomet krikščionybės priešininkai grasė Gediminui jį išvaryti iš jo valdomų žemių, o dabar antikrikščioniškai koalicijai pavyko jį nunuodyti. Pasak Nikžentaitio, "visiškai įmanoma, kad Jaunutis [o ne Algirdas ar Kęstutis] iškilo todėl, kad turėjo tam tikrų ryšių su antikrikščioniškąja koalicija — buvo jos vadovu ar bent statytiniu" (psl. 19). Krikščionybės priešams paėmus viršų, galėjo žūti ir anie du pranciškonai, kitiems gal suspėjus laiku pasitraukti. Atitiktą legendoje nurodytas laikas, tikrai nužudymo kaltininku tektų laikyti ne Gediminą, o tą, kuris vadovavo jo priešams.

Reikia sutikti, jog šios išvados remiasi nemaža dalimi ne neabejotinų šaltinių pateiktais faktais, o daugiau iš juose užfiksuotų užuominų einančiomis prielaidomis. Bet viskas čia taip susipina, kad galimybės

Namas ant smėlio

(Suaugusiųjų konkurse II premiją laimėjęs straipsnis)

Nina Gailiūnienė

Šventraščio "Pradžios knygoje" skaitome, kad Dievas, sutvėręs panašius į save vyrą ir moterį, palaimino juos ir tarė: "Būkite vaisingi, dauginkitės, pripildykite žemę ir ją užvaldykite" (Pr 1,28).

Čia ir buvo pirmoji santuoka, paties Dievo palaiminta. O kad tokia šeimos institucija nesibaigtų su pirmąja pora, Dievas suteikė garantiją: "Vyras paliks savo tėvą ir motiną ir laikysis savo žmonos, ir jie pasidarys kaip vienas kūnas" (Pr 2,24).

Žmogaus sukurtos institucijos gimsta ir miršta. Žlugo imperijos, karalystės, kultūros. Išnyko net ištisos tautos. Tik viena institucija išsilaikė — šeima. Per tūkstančius metų vyko ir tebevyksta taip, kaip Švent-

raštyje Dievo pasakyta: žmogus užvaldė žemę ir ją pripildė. Pripildė taip, kad net girdėti baimės balsai, jog žemė nepajėgs visų išmaitinti. Taip greitai auga žmonių skaičius. Ir kuo skurdesnis kraštas, tuo didesnis prieauglis.

Tebevyksta ir antra Dievo ištarmė, surišta su santuoka. Užaugę vaikai palieka tėvų namus ir kuria savo šeimas. Gink, Dieve, jeigu tėvai tokiai santuokai pasipriešina! Po tokių vedybų neretai sūnus ar duktė kojos nekelia į tėvų namus. Kartais tik prie mirties patalo ateina vaikai su tėvais susitaikinti. Jeigu viskas tebevyksta taip, kaip Dievo buvo norėta, tai ko šiandien baimintis? Ogi dėl to, kad šiandien tas pats sūnus ar duktė, kurie "paliko tėvą ir motiną", kad susituoktų, po metų kitų palieka savo sutuoktinį. To Dievo planuose, kuriant šeimą, nebuvo nei numatyta, nei norėta...

Statistika bauginanti. Vedybų skaičius sumažėjo 30%, o skyrybų padidėjo 50%. Užtenka tik pasidairyti kad ir lietuvių ateiivių šeimose. Tėvai švenčia trisdešimt, keturiasdešimt metų vedybines sukaktis. Jau didėja skaičius ir tokių, kurie atšventė ar greitai švęs auksinį jubiliejų. Tačiau tarp šitų laimingų tėvų nedaug tokių, kurie neturėtų vieną ar net kelis išsiskyrusius vaikus ar anūkus. Prieš dvidešimt ar penkio-lika metų atrodė, jog yra šiokia tokia ga-

priartėja prie tikrovės. Šiame kontekste galima geriau suprasti tai, ką skaitome 1324 metais iš Rygos į Vilnių atvykusių popiežiaus legatų pasiuntinių tartis dėl Gedimino krikšto surašyto pranešimo pačioje užbaigoje: "Vėliau dar girdėjome iš vieno brolio pranciškono, kad viena moteris iš karalienės šeimynos jam kaip paslaptį papasakojusi, jog tuo metu, kai mes ten buvome, karalius [t.y. Gediminas] kiekvieną naktį, mums po pasikalbėjimo išėjus, pasimėgęs su savim savo giminaitį Erudą, įeidavęs į savo miegamąjį ir ten labai gaudžiai verkdavęs ir, kiek apstojęs, vėl pradėdavęs verkti; ir taip jis daręs tris kartus kiekvie-

ną naktį; ir pagal tai, kiek ta moteris galėjo spręsti, jis taip daręs dėl to, kad buvęs priverstas atsisakyti savo pradėtojo sumanymo" (*Ged. laišakai*, psl. 145).

PANAUDOTA: E. Gudavičius, "Kas žuvo 1337 m. prie Bajerburgo?": *Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai*. A serija, 1984, t. 4(89), psl. 92-99; E. Gudavičius, "Ką reiškė 'ugninė ietis' (telum igneum) Vygando kronikoje?": *Lietuvos istorijos metraštis*, 1984, psl. 78-80; A. Nikžentaitis, "Lietuvos diplomatinė kova su Vokiečių Ordinui, 1337-1342 m.": *Lietuvos istorijos metraštis*, 1986, psl. 5-20; J. Loserth "Die Chronik des Benesch Krabice von Weitmühl. Beitrag zur Kritik derselben": *Archiv für österreichische Geschichte* 53 (1875) 301-333; plg. ten pat, psl. 9-38.

rantija, kad skyrų nebū, jei abudu su-
tuoktiniai yra lietuviai. Dabar skirtumo
nėra: skiriasi tiek lietuviškos, tiek mišrios
šeimos.

Kodėl šeimos suyra? Psichologai ir so-
ciologai išskaičiuoja daugybę priežasčių.
Ką beskaitytum, ar mokslines studijas, ar
populiarius žurnalus, visur jos maždaug
tos pačios.

Tačiau, jas skaitant, stebina vienas da-
lykas. Atrodo, kad minėtas problemas turi
tik dabartinė karta. Nė vienu žodžiu neuž-
simenama, kad tas pačias problemas turėjo
jų tėvai, seneliai ir proseneliai. Bet jie ne-
išbėgiojo į keturis vėjus, o, gyvendami
drauge, su jomis kovojo ir nugalėjo.

Štai tos problemos, kurios suardo šei-
mas ir priveda prie skyrybų.

Nusivylimas bendro gyvenimo kasdienybėje. Sako, jog jaunavedžiai labai greitai
pamato, kad povestuvinis gyvenimas labai
skiriasi nuo priešvedybinio. Priešvestuvinė
romantika pasibaigia su medaus mėnesiu.
Ją pakeičia pilka ir kartais gana sunki kas-
dienybė. Reikia eiti į darbą (o dar blogiau
jeigu jo netenki). Iš jo grįžus, namie lau-
kia darbai, visokie reikalai ir rūpesčiai. Nuo
jų nėra kur ir kaip prasiblaivyti. Vaikščioti
po restoranus, kinas ir naktinius klubus,
kaip darė prieš vedybas, trūksta pinigų, nes
jau reikia gyventi iš savo kišenės. Gyvenant
tokiose nelemtose aplinkybėse, vienas kitu
pradeda bodėtis: "Tu pasikeitėi. Rūgsti už-
sidaręs (ar užsidariusi) savyje. Jeigu nebū-
tum pasikeitęs (pasikeitusi), tai sugyventumė".
Išeitis — skyrybos. Jeigu nepasisekė
pirmą kartą, gal pasiseks antrą. Kaip lote-
rijoje. ...

O kaip buvo su šitų nusivylėlių tėvais ir
seneliais? Ar jie po vestuvių gyveno taip
laimingai, kaip pasakose? Jeigu taip būtų
buvę, tai iš kur atsirado Lietuvos kaime
toks gyvenimiškas posakis: "Kai bėdos at-
eina pro duris, tai meilė išbėga pro langą"?
Skirtumas aiškus. Romantinei meilei išbė-
gus pro langą, jie pasiliko namuose ir drau-
ge kovojo su kasdienio gyvenimo bėdomis.

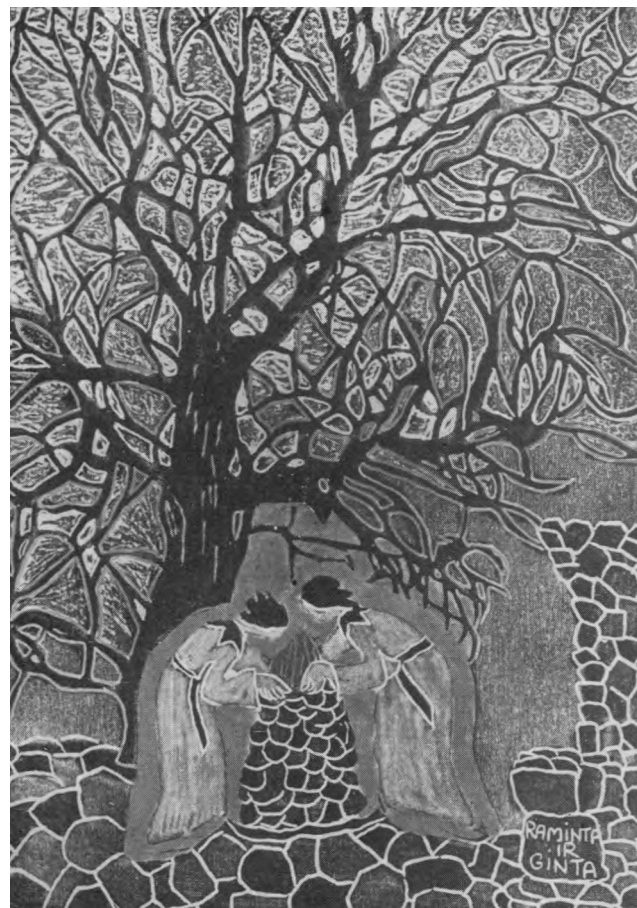
Tėvai suardo vaikų šeimas. Retenybė,
kad šiais laikais ir šiame krašte vedusieji

vaikai gyventų kartu su tėvais, bet pasitai-
ko skundų pas Dear Abby ir Ann Landers,
kad tėvai, ypač uošvės, kišasi į vaikų rei-
kalus, net ir negyvendami kartu. Kartais
žentas ar marti negali įtikti vien dėl to,
kad kilę iš "blogos šeimos", mažesnio išsi-
lavinimo ar "žemesnės klasės"...

Nepalyginamai sunkiau būdavo Lietu-
vos kaime, kur reikėdavo gyventi kartu su
uošviais. Viena pažįstama prisimena žiemos
vakarus, kai šeima susėsdavo aplink didžiulę
krosnį. Vienoje pusėje ji sėdėdavo su sa-
vo vyru, o kitoje — uošvė su vyro broliu ir
seseria. Na, ir laidydavo kandžius žodžius
jaunavedžiams, nes marčios nemėgo. Jie ne
tik išgyveno drauge, bet, bėgdami iš Lietu-
vos, pasiėmė ir uošvę.

Šeimos suyra dėl pinigų. Blogiausia, kai
vienas šeimoje yra taupus, o kitas išlaidus.
Kai vienas pasitenkina kukliu gyvenimu, o
kitas nori pasirodyti. Jeigu kiti turi dides-
nį namą, brangesnius baldus ir naujesnį
automobilį, kodėl mes negalime turėti?..
Čia ir vėl nieko naujo. Taip buvo ir bus
visur, ne vien šiame krašte. Teko pažinti
dvi jaunas poras Lietuvoje, kurios nuosta-
biai greit prisigyveno ir puikiai įsikūrė.
Geras gyvenimas pasibaigė, kai tų vyrų
darbovietėse buvo atrasti išeikvojimai. Ta-
čiau yra nuostabūs dalykas, kad tos šeimos,
kurioms vos užtenka pinigų pragyvenimui,
labai retai kada skiriasi dėl piniginio ne-
pritekliaus. Skiriasi tos, kurios, pakanka-
mai pinigų turėdamos, nesutaria, kam juos
išleisti, arba, pradėjus leisti, neįstengia su-
stoti, iki prieina prie bankroto.

*Stoka komunikacijos tarp vyro ir žmo-
nos.* Atrodo, kad šia bėda daugiausia skun-
džiasi žmonos. Girdi, vyras pavargo ir įki-
ša nosį į laikraštį arba visą vakarą sėdi prie
televizijos aparato, nieku kitu nesidomėda-
mas, tik sportu. O ji norėtų, kad vyras pa-
sidalintų dienos įspūdžiais, kad pasiklaustų
apie jos reikalus ir dienos rūpesčius. Vy-
rams nepatinka, kad žmonos prasėdi ištisas
valandas prie telefono, rinkdamos gandas
apie kaimynus ir pažįstamus. Kai nei vie-
nas, nei kitas nepasikeičia, tai pradeda vie-
nas nuo kito tolti. Po kiek laiko pastebi,

Magdalena Stankūnienė. Raminta ir Ginta, amžinosios ugnies saugotojos.

kad jie yra svetimi vienas kitam. Kam tada gyventi po vienu stogu?..

Čia vėl įdomus fenomenas. Laimingos lietuvių ir svetimtaučių poros nejaučia reikalo daug kalbėtis. Vyras ir žmona taip gerai vienas kitą pažįsta, kad turi puikiausią komunikaciją be žodžių. Anot vienos moters: "Aš taip gerai pažįstu savo vyrą, kad jo mintis galiu skaityti, kaip knygą. Mes labai mažai kalbamės, bet visada esame drauge".

Iš šalies žiūrint, atrodo, kad būtų daug sunkiau sugyventi su per daug kalbančiu. Teko sutikti dvi tokias poras. Kodėl tuodu vyrai tokie tylūs, paklausiau namų šeimininkę. "Kalbėtų, jeigu jų žmonoms kas burnas užčiauptų" — paaiškino.

"Tuodu vyrai nueis tiesiog į dangų. Kaip jie gali gyventi su tokiom bobom? Mane išvarytų per kelias dienas iš proto", — įsiterpė į mūsų kalbą kita viešnia. O jie išgyvens, iki mirtis išskirs, nes jau sulaukė bendro gyvenimo saulėlydžio.

Įtarinėjimas ir pavydas. Neseniai viena moteris ieškojo patarimo pas žinomą psichologę dr. Joyce Brothers dėl savo vyro nepaprasto ir nepagrįsto įtarinėjimo. Dirbdama įstaigoje, ji turi tinkamai apsirengti ir gražiai atrodyti. Jos vyras įtarinėja ir prikaišioja, kad ji taip daro, norėdama patraukti kitų vyrų dėmesį. Ir čia nieko naujo. Turbūt kiekvienas esame matę vyrą ar moterį, sergančius ta baisia pavydo liga. Ir sunku būtų pasakyti, kuris daugiau kenčia: pavyduolis ar jo partneris.

Vilniuje buvo lietuvis advokatas. Karo metu į jo devynių kambarių butą prigrūdė neprašytų gyventojų, su kuriais reikėjo kasdien susidurti, net dalintis virtuve ir vieninteliu vonios kambariu. Gyventojų grupė buvo įvairi: senyvas vyras teisininkas, moteris su maža dukrele, jauna dantų gydytoja ir dvi studentės. Advokatas išsikovojo vieną kambarį savo kabinetui šalia šeimos miegamojo. Vargšė advokato žmona pailsėjo tik tada, kai vyras buvo teisme ar vienas namie. Dėl žmonos jis negalėjo palaikyti nė vienos sekretorės. Žmona sekdamas klientes. Jei kuri ilgiau užtrukdavo vyro kabinete, ji sėdėdavo miegamajame prie durų, vedančių į advokato kabinetą, ir klausydavo, apie ką kalbama. Bute buvo tik vienas telefonas. Jeigu kas iš moteriškų gyventojų nueidavo į advokato kabinetą pasinaudoti telefonu, advokatienė rasdavo reikalą nuolat bėgioti per tą kambarį. Jeigu nelaimei advokatas persimesdavo žodžiu su viena iš jų, ašaros ir priekaištai vyrui buvo girdėti visą vakarą.

Intymūs miegamojo reikalai. "Džiaugiasi, kaip septintame danguje... laimingas, kaip septintame danguje.. Įdomu, kaip šie posakiai atsirado Lietuvos kaime. Juk tai skolinys iš Islamo religijos, kuri skelbia "septynis dangus" pomirtiniame gyvenime. Matyt, Lietuvos kaimas žinojo, kad

septintame danguje yra geriausia. Tikriausiai nežinojo, kokios ten linksmybės laukia tų, kurie jį užsipelno. Gal seksualiniai malonumai iki neišpasakytos ekstazės...

Musulmonams vyrams patekti į septintąjį dangų kelias atviras ir užtikrintas. Mirk "šventajame Islamo kare", išžudyk kuo daugiausia kitaip tikinčių, ypač krikščionių. .. Ayatollah Khomeini šimtus tūkstančių vyrų nusiuntė ir tebesiunčia į tą septintąjį dangų. Daugybė net tokio amžiaus paauglių, kurie dar buvo per jauni paragauti seksualinio malonumo žemėje... Už kokius nuopelnus islamės moterys ten pateks, neaišku. O juk be jų septintame danguje negali būti jokios linksmybės. ..

Krikščionys netiki "septintuoju dangumi" su seksualinėmis orgijomis, tai tokį "dangų" kuria čia, žemėje. Esame taip apsupti nešvankios sekso atmosferos, kad atrodo, jog žmogus tik tam ir gyvena. Nuo paauglio iki seniausio karštinčiaus kiekvienam peršamas seksas.

Beieškodami seksualinės ekstazės, vyrai ir moterys nuolat ieško kito partnerio. Net vedusieji neatsispiria tai pagundai. Tik AIDS epidemija šiek tiek aptramdė tą visišką pasileidimą. Sekso ekspertai, kaip Ruth Westheimer, pasidarė televizijos ir radijo garsenybės. Statistikos nėra, bet tikriausiai ji pastūmėjo nemažai porų prie skyrybų, propaguodama seksą, kaip svarbiausią dalyką gyvenime.

Jeigu taip būtų, tai daugybė lietuvių ateivių santuokų būtų suirę prieš 45 metus su viršum. Karo metu kartais ištisus mėnesius keliasdešimt žmonių miegojo vienoje patalpoje. Net nakties priedanga negalėjo pasinaudoti, nes palubėje visą naktį degė elektros lemputė. Jeigu naktį kas atsikels, kad galėtų praeiti pro čiužinius, buvo sunku praeiti, neužlipus ant miegančiojo. Ne ką geriau buvo ir lageriuose. Vienos šeimos "miegamąjį" skyrė nuo kitos kartais tik spintos, lentynos ar nuo lubų pakabinta paklodė. O tos poros, kurios dabar švenčia 40 ar 50 metų vedybinę sukaktį, tada buvo jaunos ir Dievo apdovanotos ta pačia prigimtimi, kaip šiandien jų vaikai ir anūkai.

Medicinoje, kai ligos priežastis surasta, gydymas paprastas. Operacija ar vaistais pašalink ligos priežastį, jeigu dar nėra per vėlu, ir ligonis pasveiks. Šeimų suirimui sustabdyti ekspertai siūlo tą patį metodą. Irimo priežastys žinomos, kaip šiame rašinyje išvardintos. Pašalink tas minėtas problemas, ir šeimos bus išgelbėtos. Visa nelaimė, kad tos problemos nepašalinamos nei operacija, nei vaistais. Jos buvo ir bus pasaulyje, kol žmogus nepasikeis. O jis greitai keičiasi tik į blogąją pusę; į gerąją — labai pamažu. Koks žmogus buvo Kristaus laikais ir prieš jį, toks jis tebėra ir šiandien.

Tai kodėl tokiose pat ar dar blogesnėse gyvenimo aplinkybėse senosios kartos šeima išsilaikė, o dabartinės generacijos suyra? Čia reikia prisiminti Kristaus palyginimą apie du namus. Vienas pastatytas ant uolos, o kitas — ant smėlio. Abudu namus ištiko ta pati gamtos nelaimė: "Prapliupo liūtys, ištveno upės, pakilo vėjai ir daužėsi į tuos namus" (Mt7,25). Namas, pastatytas ant uolos, išsilaikė, o pastatytas ant smėlio sugriuvo...

Per paskutinius du dešimtmečius nė su jokia kita institucija nebuvo taip žiauriai eksperimentuojama, kaip su santuoka. Pirmiausiai ji buvo visiškai paneigta, kaip nereikalinga. Vienintelis ryšys tarp vyro ir moters turi būti meilė. Jaunimas gyvena komunose ir išmėgino "laisvą meilę". Iš tiesų tai jokia meilė, o tik laisvas seksualinis gyvenimas be jokios atsakomybės už jo pasekmes. Kai nuo to apkarto daugumos gyvenimas, pradėjo ieškoti pastovesnės formos. Poruojasi gyvuliai ir paukščiai, kodėl turėtų kitaip daryti žmogus? Prasidėjo susimetėlių gdynė, kuri vis dar nesibaigia. Koks susimetėlių pasiteisinimas?

Ogi vieni tebėra nuomonės, kad porą turi risti tik meilės ryšys, o ne metrikacijos "popierėlis". Kiti sako, kad jie prieš vedybas turi išmėginti bendrą gyvenimą, kad ištirtų, ar jų charakteriai sutinka, ar jų meilė neišblės, ar jų seksualinis gyvenimas atneš laukimą malonumą, ar jų interesai gyvenime sutaps... Išbandę ir įsitikinę, kad jų santuoka bus pastovi, dėl viso pikto jie su-

tiks ir tą "popierėlį" pasirašyti pas teisėją, ministrą ar kunigą. Atseit, oficialiai susituoks.

Tuokėsi, kur tik kas išmanė: parkuose, miškuose, įsibridę iki kaklo vandenyje, valtyse, malūnsparniuose, oro balionuose, patiltėse, važiuodami motociklais, jodami ant arklių... Jaunavedžių apranga buvo ne mažiau įvairi ir neįprasta, kaip ir sutuoktinių vieta. O tie, kurie tuokėsi bažnyčioje, patys pasirašė priesaikos formules ir susikūrė savo sutuoktinių apeigas.

Dabar grįžtama prie senoviškų sutuoktinių apeigų ir papročių su visais priedais. Štai moteris klausia etiketo žinovą, ką daryti. Gyveno susidėję kelerius metus. Jau augina du vaikus. Dabar vyras užsimanė tuoktis bažnyčioje. Ir ne bet kaip! Jis reikalauja, kad nuotaka dėvėtų baltą vestuvinę suknelę su veliumu ant galvos. Jis pats dėvės baltą fraką. Kodėl ne? Argi šiandien dar kas nors stebina?

Pažįstama jauna pora po "išbandymo" susimetrikavo, nes kūdikis jau veržėsi į gyvenimą. Kad ir nusistatę prieš bažnyčią, norėjo, kad kūdikis būtų pakrikštytas, bet ne bažnyčioje. Namie, laukuose ar kur nors kitur, kad tik neturėtų nieko bendra su jokia tikyba, su jokia bažnyčia. Perėję įvairias tikybas, įvairias bažnyčias, suprato, kad taip neįmanoma padaryti, nes krikšto metrikuose turi būti pažymėta tikyba (denominacija), kur kūdikis buvo krikštytas. Kitaip dokumentas būtų nelegalus, o jie tik tokio dokumento norėjo. Kas žino, gal gyvenime kada nors jo reikės... Pagaliau, senelių dideliame džiaugsmui, kūdikis buvo pakrikštytas katalikų bažnyčioje, nes jo tėvai buvo užaugę katalikiškose šeimose.

Kur ir kaip būtų tuokiamasi, santuokų rezultatai yra blogi ir nėra linkę gerėti. Tik prieš kelias dienas laikraščiai pranešė stebėtiną žinią. Buvo atlikti tyrimai šiame krašte ir Anglijoje. Pasirodo, kad ir tose santuokose, kurios buvo sudarytos po "išbandymo", gyvenant metus ar daugiau susimetus, skyrybų procentas ne mažesnis, kaip tų porų, kur sutuoktiniai prieš vedybas kartu negyveno. Taigi statyk namą, kaip tik

galva išneša, vis tiek jis sugrius, jeigu po jo pamatais tik smėlis, o ne uola.

Kai Kristus kalbėjo apie ant smėlio pastatyto namo griuvimą, atrodo, lyg jis būtų turėjęs galvoje dabartinius laikus, nes jis pabrėžė, kad to "namo griuvimas buvo baisus" (Mt 7,27). Pagal psichologus ir psichiatrus, skyrybos atneša tokį baisų širdies skausmą atmetajam sutuoktiniui, kad jį viršija tik mirtis. Tačiau kai mirtis išskiria, sakoma, kad širdgėlą apgydo laikas. Skyrybų atveju ir laikas dažnai yra bejėgis, nes širdies žaizda yra pakartotinai užkrečiama keršto, neapykantos, pavydo ir kitokiomis bacilomis.

Viena lietuvė, sužinojusi, kad buvęs jos vyras vedė, verkė. "Turėjo būti svarbi priežastis skyryboms", — ją raminau. "Išsiskyrėme dėl šukės!" — atšovė sarkastiškai. Jos vyras mėgo draugus. Mėgo išgerti. Nebuvo naminis. Ji buvo prie namų pririšta, nes turėjo mažą sūnų. Vieną vakarą ji suruošė vaišes savo namuose. Svečiai susirinko, o namų šeimininko nebuvo. Matyt, užsigėrė ir apie namų vaišes užsimiršo. Grįžo linksmas, kai svečiai jau skirstėsi.

Žmonos ambicija buvo smarkiai užgauta. O draugės dar pakurstė, kad nenusileistų. Reikia vyrą pamokyti. Kaip atkeršyti? Atrodė, kad tik vienas būdas — atimti sūnų, kurį jis taip mylėjo.

Kitą dieną ji paprašė vyrą išsikraustyti iš buto. Tas trenkė duris ir išėjo, nieko nesakęs. Už poros dienų sugrįžo ir pasiėmė savo daiktus. Atsisveikindamas sūnelį, jis verkė... Jeigu ji tada būtų prašiusi sugrįžti, jis būtų pasilikęs. Bet ambicija neleido išsižioti. Ne mažiau buvo ambicingas ir jis. Išėjo ir nesugrįžo. Taip šeima suiro dėl užgautos ambicijos, kurią po keliolikos metų ji vertino tik tiek, kiek šukę... O neužgijusi širdies žaizda vėl atsinaujino, užkrėsta pavydo, kad jos vyras laimingas su kita žmona, o ji tebėra vieniša.

O kur vaikai? Kas išmatuos jų skausmą ir gyvenimo tragediją, kai tėvų namai suyra, jiems išsiskyrus? Vaikai kenčia be jokios kaltės, dažnai net nesuprasdami, kodėl jų tėvai, kuriuos lygiai myli, negyvena

drauge, kaip gyveno. .. Sociologai apskaičiuoja, kad už dešimt metų šiame krašte tik 50% vaikų turės abu tėvus. Kita pusė vaikų jau turės tik vieną, nes tėvai bus išsiskyrę.

Kas darosi su tokiais vaikais, esame spaudos ir televizijos gerai informuoti. Jie nebaigia mokyklos. Pasidaro gatvės valkatos. Dedasi į gaujas. Vagia, plėšia, verčiasi narkotikų prekyba ir prostitucija. Paauglės mergaitės gimdo kasmet ir didina Šalpos (Welfare) departamentui išlaidas. Berniukai išauga į tikrus kriminalistus. Perpildyti kalėjimai jų nesutalpina.

Lyg to dar negana, prieš porą dienų komunikacijos priemonės paskelbė naują sensaciją: "Children kill children" (Vaikai žudo vaikus). Štai tos sensacijos turinys: per metus Detroito miesto mokyklose buvo nušauti 69 mokiniai! Ne gatvėse, o mokyklose! Vaikai turi ginklus. Seniau ginčus išspręsdavo muštinėmis, o dabar ginklu. Tą sensaciją pranešėjas užbaigė įprasta informacija, kad tie vaikai auga suirusiose šeimose. Dažniausiai be tėvo autoriteto. O jei-gu motina dirba, tai ir be jokios priežiūros namuose.

Kai tokie dalykai dedasi aplinkui, negali atsistebėti Kristaus žodžių teisingumu apie ant smėlio pastatyto namo sugriuvimą: "Ir jo griuvimas buvo baisus!"

Kas ta uola, ant kurios senoji karta statė savo namus? Kodėl jų santuokos nesuiro, nors gyvenimo audros juos mėtė ir vėtė? Iš paviršiaus žiūrint, jų santuokos nesiskyrė nuo šiandien besituokiančių. Ir šiandien vyras ir moteris prisiekia vienas kitam gyventi "iki mirtis mus išskirs". Sutartis, po kuria pasirašo su liudininkais, tokia pat, galiojanti visam gyvenimui. Tad kur yra pagrindinis skirtumas?

Gyvenime darome daugybę sutarčių — rašytų ir nerašytų. Todėl žinome iš praktikos, kad sutarties vertė priklauso nuo sąžiningumo žmogaus ar kompanijos, su kuriais susitarta. Mašinos defektas gali būti pašalintas sąžiningai, bet gali būti "pataisyta" ir tai, kas nebuvo sugedę. Namai, pastatyti pagal kontraktą, gali puikiai atro-

Vytautas Ignas. Žūklė Kuršių mariose.

dyti, bet iš blogiausių medžiagų ten, kur akis nemato.

Lygiai tas pat su santuokos sutartimi. Šventraštis rodo, kad nuo amžių žmogus nebuvo linkęs laikytis, kaip Dievo buvo įsakyta. Net Dievo išrinktojoj tautoj buvo toleruojama daugpatystė. Dievo išrinktasis karalius Dovydas turėjo kelias žmonas. O jo sūnus karalius Saliamonas visai išėjo į lankas. Jo hareme buvo 700 žmonių ir sugulovių. Ir ne tik izraeličių, o ir įvairių

Lietuvybės išlaikymas

(Jaunimo konkurse II premiją laimėjęs rašiny)

Edvyta Valkiūnaitė

Ginkime kalbą, žemę, jos būdą!
Stokim į darbą, kaip milžinai!
Laimina Dievas sėjamą grūdą,
Laimina vaisių: gema šimtai.

Maironis

Išlaikyti lietuvybę išeivijoje yra labai sunkus ir atsakingas uždavinys bei darbas abiem pusėms — tėvams ir vaikams. Reikia daug aukotis, turėti daug kantrybės, ištvermės ir supratimo, kaip visa tai vykdyti, kad vaikams tas spaudimas ir nuolatiniai žodžiai lietuvybė, lietuvių kalba ir Lietuva — nenusibostų, nes kas per daug, tai nesveika, tai "iki kaulo" įkyri.

Visa tai reikia pradėti nuo mažų vaikų, nuo kūdikystės dienų. Visą laiką tėvai turi kalbėtis su vaikais tik lietuviškai, viską aiškinti tik lietuvių kalba. Anglų kalbą varto-

stambeldžių, garbinančių savo dievus su Saliamono leidimu.

Naujasis Įstatymas nekalba apie daugpatystę, bet vyras galėjo, kada tik norėjo, savo žmoną mesti ir kitą vesti. Kristus tokias skrybas labai griežtai uždraudė, pabrėždamas, kad tiek persiskyręs vyras, vedamas kitą, tiek persiskyrusi moteris, tekėdama už kito, svetimauja. Atseit, tokie, gyvendami santuokoje, nusideda prieš šeštąjį Dievo įsakymą, lyg kad būtų nevedę.

Kodėl taip yra, Kristus priminė, kas Dievo buvo pasakyta pirmajai žmonių porai Pradžios knygoje: "Jie nėra daugiau du,

ti tik su nekalbančiais lietuviškai. Reikia iš pat pradžių vaikui išaiškinti, kad lietuvių kalba yra labai sena ir graži, kad jos mokėjimas gėdos nedaro, o priešingai — reikia tuo didžiulis. Gera mokėti svetimas kalbas, bet gėda nemokėti savosios.

Kai vaikas sulaukia penkerių metų amžiaus, jį reikia siųsti į lietuvišką Montessori mokyklėlę, kur viskas yra aiškinama ir dėstoma lietuvių kalba. Ten vaikai žaidžia, tarp savęs vartodami tik lietuvių kalbą. Pabuvę keletą valandų tokioje aplinkoje, vaikai daugiau sužino apie Lietuvą, praturtina savo žodyną, žaidžia ir dainuoja tik lietuviškai, tai ir parėję namo kalba tik lietuviškai, aiškina, ką jie ten darė, kaip žaidė.

Nuo šešerių metų amžiaus vaiką reikia siųsti šeštadieniais į lituanistinę mokyklą. Jų visoje Amerikoje yra daug. Čikagoje tėvai gali pasirinkti mokyklą, kuri yra arčiau jų namų ar kuri geriau patinka. Ten vaikai yra mokomi lietuvių kalbos, skaitymo, istorijos, geografijos, dainų, tautinių šokių. Vaikai daug sužino apie Lietuvą, apie jos garbingą praeitį, kalbą, papročius, kultūrą ir t.t. Vaiko akiratis didėja, jis pradeda labiau domėtis viskuo, kas turi kokį sąryšį su Lietuva. Pradeda labiau domėtis lietuvių kalba, daugiau kalba lietuviškai.

Daug prie lietuviybės išlaikymo prisideda vaikų dalyvavimas organizacijose. Jų yra daug, ir kiekvienas pagal savo pažiūras bei įsitikinimus gali pasirinkti. Svarbiausios jaunimo organizacijos yra skautai ir ateiti-

bet vienas kūnas. Todėl, ką Dievas sujungė, tegul žmogus neišskiria" (Mt 19,6).

Senoji karta į tą moterystės nesuardomumą tikėjo ir santuokos sutarties laikėsi. Tas nesuardomumo principas ir buvo toji uola, ant kurios buvo statomi gyvenimo audrų nesugriaujami namai. Kaip gamta yra saugojama nuo chaoso Tvėrėjo nustatytais dėsniais, kurių niekas negali pakeisti, taip ir žmogus negali pabėgti nuo Dievo nuostatų, nesugriovęs savo gyvenimo. Kol jis kurs šeimos gyvenimą, nepaisydamas Dievo nuostatų, tol jo namai bus statomi ant smėlio.

pinkai. Čia visa veikla vyksta lietuvių kalba. Vaikai domisi ir rankdarbiais, ir dainomis, ir žaidimais. Grįžę iš stovyklų ar iš suėgų, ir namie dažnai išmoktas dainėles dainuoja, palaiko lietuvių kalbos vartojimą.

Vasarą būna įvairių stovyklų. Kiekvienas gali pasirinkti, kur stovyklauti. Stovyklose taip pat turėtų būti vartojama tik lietuvių kalba. Stovyklose būna įvairiausių įdomių užsiėmimų. Tokiu būdu galima pritraukti daugiau jaunimo prie lietuviškos veiklos.

Baigus gimnaziją, atsidaro jaunimui visai kitas gyvenimas: nauji draugai, nauji užsiėmimai. Vieni siekia aukštesnio mokslo, eidami į universitetus, kiti ieško darbo, kad galėtų susitaupyti pinigų ir nusipirkti automobilį. Žinoma, iš tokių jaunuolių gal sunku tikėtis, kad jie domėsis lietuvybe ir jos išlaikymu. Jie dažniausiai nubyra nuo lietuviško kamieno.

Studentaujant yra daug galimybių ir būdų užsiimti lietuviška veikla, nes yra įvairiausių organizacijų, bendruomenių: tautinių šokių grupės, chorai, klubai ir t.t. Čia gali pasireikšti žymiai didesnė ir reikšmingesnė lietuvybės išlaikymo veikla. Pvz., tautinių šokių ir dainų šventės sutraukia tūkstančius jaunimo iš visų pasaulio kraštų. Jie parodo pasauliui, kad visur yra lietuvių. Jie dirba, aukoja savo laiką, garsindami lietuvius ir Lietuvą, norėdami išlaikyti tautinę mūsų jaunimo sąmonę.

Šiandien beveik visose organizacijose vadovauja vyresnieji, bet jie stengiasi pritraukti kuo daugiausia jaunimo ir jį paruošti ateities veiklai bei vadovavimui, kai vyresnioji karta iškeliaus nesugrįžtamai. Taip pamažu jaunimas pripranta prie lietuviško darbo, prie organizacinės veiklos, idėjų bei siekimų.

Prie lietuvybės išlaikymo daug prisideda lietuviškų knygų, laikraščių bei žurnalų skaitymas. Šis skaitymas labai praturtina kalbą. Kas skaito lietuvišką spaudą, tai tikrai dar yra lietuvis. Dr. Jono Basanavičiaus paminkle yra įrašyti šie gražūs žodžiai:

**Kada mes jau į dulkes pavirsim,
Jei lietuvių kalba bus tvirta pastojus,**

**Jei per mūsų darbus Lietuvos dvasia atsikvošės,
Tąsyk mums ir kapuose bus smagiau išlėtis.**

Daug prie lietuvybės išlaikymo prisideda įvairūs kongresai. Juose jau reiškiasi jaunimas su paskaitomis, referatais, simpoziumais ir pan. Čia jau verda lietuviška dvasia, vispusiškas lietuviškumas. Jie gilinasi į lietuvių kalbą, istoriją, iš pagrindų visa tai studijuoja, diskutuoja, aiškina, nagrinėja. Iš tokių kongresų-suvažiavimų grįžę jaunuoliai jau tikrai yra lietuviai ne tik "iš paviršiaus", bet ir viduje. Jie jaučiasi patenkinti, kad daug ką išmoko, sužinojo apie seną, garbingą lietuvių kalbą, istoriją. Jie tuo didžiuojasi prieš svetimtaučius, kad yra tos garbingos tautos vaikai. Šitokie jaunuoliai tikrai ir toliau dirbs lietuvybės išlaikymo darbą svetimame krašte. Tai garbė ir pasididžiavimas tokiais jaunuoliais! O jų yra daug, ir jų gretos nuolat didėja. Tiesa, yra nusiskundimų, kad per mažai jaunimas rūpinasi lietuvybe, bet reikia atsiminti, jog gyvename svetimame krašte, kur lietuviškam darbui sąlygos ne visuomet yra palankios, kur nuolat girdima ir vartojama kita kalba. Tad būkime dėkingi tiems jauniems veikėjams už jų rūpestingumą ir pastangas. Jų neatstumdime, nekritikuokime. Jie dirba, ne kieno nors verčiami, bet savo noru, savo laisva valia ir įsitikinę, jog reikia veikti ir aukotis, kad lietuvybė būtų išlaikyta, kad, reikalams palankiai susiklosčius, galėtume atstatyti neteisėtai mums išplėštą nepriklausomybę.

Taip pat prie lietuvių vardo garsinimo prisideda ir Lietuvių opera bei įvairūs ansambliai. Jie taip pat nori kuo daugiausia pritraukti jaunų lietuvių, kad vyresniųjų sunkiai įkurta opera ir ansambliai nepranyktų, kad ir toliau gyvuotų ir svetimtaučiams parodytų, jog yra tokia Lietuva, yra lietuviai, kurie susiburia krūvon ir dirba Lietuvos naudai, jos garbei ir kultūros išlaikymui.

Lietuvos vardo išgarsinimui yra svarbus ir sportas, pvz., europietiškas futbolas (soccer). Jį žaidžia tik jaunimas. Vadinas, ir jie nori, kad būtų pasauliui žinoma, jog yra lietuvių, kurie nori dirbti lietuvybei, nes

sportas yra savos rūšies veikimas. O kaip su tenisu? Tai gražus ir mėgstamas jaunimo sportas. Tenisininkas Gerulaitis išgarsino Lietuvos vardą visame pasaulyje. Daug kas net nebuvo girdėjęs apie Lietuvą, o keli dideli jo laimėjimai atnešė daug garbės ir pasididžiavimo lietuviams. Čikagos televizijos antroji stotis Gerulaitį net pavadino "Lithuanian Lion". Mums, gyvenantiems svetimame krašte, sportas daug prisideda prie Lietuvos išgarsinimo. O tai yra didelis pasiekimas.

Jaunimui baigus mokslus ir jau turint tarnybas, prasideda skirtingas gyvenimas ir gal skirtinga atsakomybė lietuviškumui. Vieni tenkinasi darbu ir "pinigėliais", o kiti ir dirbdami nepamiršta lietuviškos veiklos ir jungiasi į dirbančiųjų gretas. Jie jau turi geresnį supratimą apie lietuviybę ir jos išlaikymą, nes jų galvojimas jau pakankamai subrendęs. Jie jau ne tėvų varomi tai daro, bet savo noru, laisva valia.

Nemažas vaidmuo lietuviybės išlaikymui tenka vedyboms. Jei abu jaunuoliai yra lietuviai, tai klausimas kaip ir išspręstas. Galima manyti, kad jie greičiausiai liks lietuviai ir dirbs lietuviškose organizacijose bei bendruomenėse. Žinoma, jeigu jie ir prieš vedybas domėsis lietuviška veikla. Jie stengsis ir savo vaikus bei anūkus mokyti ir auklėti lietuviškai. Vaikai užaugę tęs tėvų pradėtą darbą ir, kiek sąlygos leis, dalyvaus lietuviškoje veikloje. Bet jeigu vienas iš situokusiųjų bus nelietuvis, tai jau liūdna — iš tokių šeimų laukti veiklumo lietuviybės palaikymui bus sunku. Žinoma, yra ir išimčių, kur tėvas ar motina nelietuviai aukojasi ir vaiką augina lietuviška dvasia. Vis dėlto tokiose šeimose ir pačiam vaikui bus sunkiau apsispręsti, kuria kryptimi pasukti savo gyvenimą. Tad labai svarbu, kad jaunuoliai jau iš pat mažų dienų bendrautų ir draugautų su lietuviais.

Mano manymu, yra dar vienas būdas, kuris sustiprintų lietuviybę — tai aplankymas tėvų žemės Lietuvos. Mylėti Lietuvą iš tolo, jos nemačius, nėra lengvas uždavinys. Daug esame skaitę, girdėję, matę nuotrau-

kų apie Lietuvą, bet tai tik gražūs žodžiai, vaizdai, kurie po tam tikro laiko išnyksta, išblėsta. Aplankius Lietuvą, prisiminimas pasilieka visam laikui. Koks nepaprastas įspūdis yra pamatyti Vilnių su Gedimino kalnu, Aušros Vartus, Šv. Onos bažnyčią, kurią Napoleonas norėjo, ant savo delno užsidėjęs, parsinešti į Paryžių. Koks įspūdis pamatyti Trakus! Tai ne tik įdomu, bet ir naudinga lietuvibei. Išmokta istorija ir geografija grįžta iš pašamonės, ir viskas darosi aišku, suprantama. Ten keletą dienų pabuvę, galime aiškiai susidaryti vaizdą, koks yra skirtumas tarp "buržuazinio" krašto santvarkas ir proletariato valdomos Lietuvos. Mano manymu, tai labai turėtų paveikti mus. Iš ten grįžę ir šaltai pagalvoję, mes pasijustume kur kas geresni ir tvirtesni lietuviai. Ateitų noras daugiau dirbti lietuviybės išlaikymui svetimame krašte, aukotis ir lietuvišką veiklą finansiškai remti. Sunku suprasti tų žmonių galvoseną, kurie į Lietuvą vykstančius jaunuolius smerkia. Tai tik būdas juos atstumti nuo lietuviybės.

Be galo svarbu nepaskęsti svetimoje aplinkoje, nepasiduot svetimųjų įtakai, negarbinti dolerių, o dirbti ir džiaugtis pasiektais savo darbo vaisiais. Lietuvių kalbos silpnėjimui bei išnykimui sąlygos čia labai palankios. Mokyklos angliškos, televizijos ir radijo programos taip pat anglų kalba, daugumas draugų — angliškai kalbantys. Lietuvių kalba girdima tik namie, ir tai tik iš ryto ir vakare. Visa diena praeina, gyvenant ir veikiant angliškoje aplinkoje. Tad kartais, ir gerų norų turint, sunku išlaikyti ir tobulinti lietuvių kalbą. Su kalbos silpnėjimu silpnėja ir domėjimasis visais lietuviškais reikalais. Reikia daug geros valios, tvirto įsisąmoninimo ir nusistatymo, kad nepalūžtų mūsų pasiryžimas išlaikyti lietuviybę svetimame krašte. Reikėtų dažnai prisiminti gražius, prasmingus Sauerveino žodžius:

Lietuviais esame mes gimę,
Lietuviais norime ir būt.
Tą garbę gavome užgimę,
Jai ir neturim leist pražūt.

Ar jaunimui naudinga aplankyti Lietuvą?

(Jaunimo konkurse II premiją laimėjęs rašinys)

Vida Brazaitytė

Gražu, gražu mūs Lietuvoj...
O tėviške! koks mielas kraštas,
Kurio taip netekau ūmai, —
To neišreikš nė vienas raštas,
Tai pasakys vieni jausmai.

Taip poetas Pranas Vaičaitis aprašo mums brangų ir mielą kraštą, Lietuvą, savo eilėraštyje "Yra šalis". Deja, to krašto grožis yra dengiamas geležinės uždangos, komunistinės Rusijos. Lietuva komunistinėse rankose yra kaip aras pašautas: lietuviai neturi nei politinės, nei religinės, nei asmeninės laisvės. O kas gi yra žmogui brangiau, jeigu ne laisvė?

Antrojo pasaulinio karo metu lietuviai buvo skaudžiai kankinami, ištremiami, uždaromi koncentracijos stovyklose arba kalėjimuose. Kai kuriems lietuviams po visų kančių pavyko pasiekti laisvuosius Vakarus, palikti visą skurdą ir skausmą. O kiti liko ir kentėjo — iki šių dienų dar kenčia.

Paskutiniu laiku yra lengviau aplankyti Lietuvą negu anksčiau. Daugelis šeimų, tėvai ir vaikai, važiuoja aplankyti savo seniai matytų giminių, tėvų giminės pamatyti ir tais pačiais keliais bei takeliais pavaikščioti, kuriuos prieš šimtmečius įmynė pirmieji lietuviai. Praėjusią vasarą lankiau tėvų gimtąją žemę ketvirtą kartą. Dabar man laimė tikrai nusišypsojo, nes tėvynėje išbuvaui net tryliką dienų. Teko ne tik pavažinėti po Lietuvą, bet ir daug kalbėti su žmonėmis, ypač jaunimu. Lietuva turi labai garsią ir garbingą praeitį. Kiekvienas jos kampelis dvelkia senove ir išskirtiniu grožiu.

Savo kelionę pradėjau nuo Baltijos jūros — vandenų, vėjo, saulės ir smėlio karalystės. Pasigrožėjus gintariniais Baltijos krantais, aplankiau Palangą. Reto grožio Palangos gamta įkvepia dailininką, muziką, poetą, kiekvieną žmogų. Baltijos vaizdus ir garsus įamžino M.K. Čiurlionis savo drobėse ir simfoninėse poemose. Ošiančių pušų parko centre XIX amžiaus rūmuose

veikia Gintaro muziejus. Įdomūs mūsų dailininkų, meno meistrų dirbiniai iš "Baltijos aukso". Spaudos draudimo laikais per Palangą knygnešiai slapta gabendavo lietuviškus leidinius. Skubėjau aplankyti netoliese esantį Klaipėdos miestą, jo uostą — Lietuvos vartus į pasaulį. Klaipėda yra vienas iš neužšąlančių Baltijos uostų. Klaipėda yra stambus pramonės bei kultūros centras.

Sekantis miestas, kurį aplankiau, buvo Kaunas, dviejų didžiausių upių, Nemuno ir Neries, santakoje. Kauno mūrai mena viduramžių laikus. Pavaikščiojus senamiestyje, aplankiau kunigų seminariją ir baziliką, kurioje palaidotas mūsų dainius Maironis. Negalima buvo pamiršti Kauno marių krante stovinčių baroko stiliaus Pažaislio bažnyčios ir vienuolyno, kuriuose ryškiai atsispindi baroko epochos menininkų kūryba. Toliau pavažiavus, ant marių kranto ūksmingose pamiškėse stūkso nuo XVIII amžiaus pabaigos iki XX amžiaus pradžios Lietuvos kaimo trobelės — buities muziejus. Yra pavaizduotos keturios vietovės: Dzūkija, Aukštaitija, Sūduva ir Žemaitija. Kiekviena sodyba turi savo įdomybes, skiriasi viena nuo kitos papuošimu bei išdėstymu.

O kaip gali neaplankyti Dzūkijoje Perlojos, kurioje prieš bažnyčią stovįs Vytauto Didžiojo paminklas. Antroje paminklo pusėje yra išrašyti šie žodžiai: "Vytautai Didysai! Gyvas būsi, kol gyvas nors vienas lietuvis". Pavažiavus toliau į pietvakarius nuo Perlojos, yra Druskininkai, žymus mineralinio vandens kurortas, kuris veikia šimtą penkiasdešimt metų. Nuostabiai gražūs medžio koptylstulpiai ir liaudies pasakų veikėjai puošia miestą, paskendusį kvepiančiuose pušynuose.

Dar teko aplankyti Anykščius, vieną gražiausių Rytų Lietuvos vietų. Aplankiau rašytojo Antano Žukausko-Vienualio namą (muziejų ir kapą). Rašytojo Vienualio

pastangomis dar stovi poeto Antano Barausko paminklas ir klėtelė, kurioje parašė "Anykščių šilėlį". Reikia taip pat paminėti, kad prie klėtelės poeto broliai buvo pasodinę dvylika beržų 1875 metais, kurie simbolizavo dvylika metų, kuriuos jie išsėdėjo kalėjime po 1863 metų sukilimo. Dabar yra likę aštuoni beržai. Pavažiavus truputį už Anykščių, yra rašytojo Jono Biliūno antkapinis paminklas ant Liūdiškių piliakalnio. Ta vieta taip pat vadinama Laimės žiburiu. Netoli už Liūdiškių piliakalnio aplankiau Puntuko mitologinį akmenį, kuriame iškalti Lietuvos herojų-lakūnų Dariaus ir Girėno biustai ir testamentas.

Daugiausia laiko praleidau Lietuvos sostinėje nuo Gedimino laikų — Vilniuje. Vilnius yra istorijos įžymybių miestas; miesto likimas ilgus šimtmečius buvo svarbiausių istorinių įvykių kryžkelėje. Vaikščiodama sostinės gatvėmis ir aikštėmis, galėjau matyti amžių pėdsakus miesto veide. Pradėjau nuo miesto širdies, jo centro — Gedimino aikštės. Mes prisimename garsiąją legendą apie didįjį Lietuvos kunigaikštį Gediminą, kuris po sėkmingos medžioklės sapnavęs staugiantį geležinį vilką. Kunigaikštis pastatė toje vietoje tvirtą pilį. Dabar pilyje yra muziejus. Užlipus į bokšto viršūnę, pamačiau visą Vilniaus gražią panoramą. Gedimino aikštėje stovi varpinė ir klasikinio stiliaus katedra, buvusi dažna šv. Kazimiero apsilankymo vietovė. Dabar buvusi šventovė yra paveikslų galerija, kur iškabinta lietuvių ir Vakarų Europos dailininkų kūriniai. Katedros rūsyje yra palaidoti kai kurie Lietuvos kunigaikščiai ir kiti žymūs lietuviai; dabar ten taip pat vyksta archeologiniai kasinėjimai. Toliau paėjus į pietus nuo Gedimino aikštės, priėjau Šv. Onos bažnyčią, XVI amžiaus gotikos šedevrą. Senamiesčio gatvelių labirintu atsiradau prie Lietuvoje seniausios aukštosios mokyklos, Vilniaus Universiteto, keturių šimtų metų senumo. Vilniaus universitetas šimtmečiais buvo ne tik Lietuvos, bet ir kaimyninių šalių mokslo bei kultūros židinys. Universiteto architektūrinis veidas išliko toks, kokį jį sukūrė praėję šimtmečiai: ro-

mantinės arkos, freskos, vitražai, nuostabūs įvairių stilių elementai.

Ne per toliausiai nuo universiteto yra baroko stiliaus Aušros Vartai ir Šv. Terešės bažnyčia. Pati gražiausia bažnyčia visame Vilniuje yra Šv. Petro ir Povilo bažnyčia — baroko šedevras. Aš buvau labai nustebusi, kad bažnyčioje buvo tiek daug žmonių, kad nebuvo vietos kur atsiklaupiti. Buvau sujaudinta, kai pamačiau apie dvidešimt vaikučių, priimančių pirmąją šv. Komuniją, jų mamos ir tėvelius netoliese stovint prie altoriaus. Po mišių buvo iškilminga procesija. Pastebėjau, kad žmonės nekreipė dėmesio į rusų religijos varžomas pastangas; jie su giliausiu tikėjimu ir meile Dievui dalyvavo mišiose.

Ne vien tik Vilniuje yra gražių architektūros paminklų. Pavažiavus truputį už Vilniaus, gražioje gamtinėje aplinkoje, yra Verkių rūmai, didžiųjų kunigaikščių kadaise valdomi. Iš tų laikų išlikęs ir vietovės pavadinimas, siejamas su sena lietuvių liaudies legenda. Gandro lizde esą buvo rastas verkiantis kūdikis. Jo verksmą, medžiodamas miške, išgirdęs Didysis Lietuvos kunigaikštis. Vaiko tėvas, pagonių vyriausiasis žynys krivių krivaitis, pats savo nesantuokinį sūnų į tą lizdą įkėlęs, paaiškinęs, jog pagal dievų valią šis kūdikis turėsias užimti jo vietą. Kūdikį pavadinę Lizdeika. Vėliau jis tapęs krivių krivaičiu, o vietovė, kurioje buvęs medis su gandrulizdžiu, ir dabar tebevadinama Verkiais. Verkių rūmai yra nepaprasto grožio. Yra baroko, klasicizmo ir renesanso baldų, kilimų, meno kūrinių. Didžioje salėse kabo labai dideli ir gražūs gobelenai. Kai kurios sienos, lubos ir baldai paausuoti.

Pabaigai nuvažiavau aplankyti senąją Lietuvos sostinę — Trakus. Tarp vaizdingų ežerų, kuriais galima laivu paplaukioti, ir miškų kyla viduramžių gynybinės statybos tvirtovė — Trakų pilis. Čia senovėje viešpatavo Gediminas, Vytautas ir kiti lietuviai kunigaikščiai. Pilyje veikia muziejus. Sienos naujai atstatytos, pati pilis restauruojama.

O kokia graži yra mūsų tėvų šalies gam-

ta! Kraštas žydrų vandenių, kalvų, žalių miškų, žydinčių pievų. Vingiuoja Nemunas, visų upių tėvas, istorijoje daug matęs ir daug davęs lietuvių tautai. Jis maitino ir gynė nuo piktųjų kryžiuočių ir kitų priešų. Lietuvių tautai jis visuomet buvo paguoda jų varguose bei džiaugsmuose.

Ar jaunimui naudinga aplankyti Lietuvą? Taip, jaunimui labai naudinga aplankyti Lietuvą. Daugeliui jaunimo yra sunku įsivaizduoti Lietuvą ir suprasti, kodėl jie turi padėti savo protėvių kraštui. Neužtenka tėvų, senelių pasakojimų ir mokytojų aiškinimų, žemėlapių bei aprašymų. Jeigu būtų galimybės aplankyti tėvų ir protėvių šalį, jaunimas suprastų jos sunkią dalį ir pajustų savo sielose Lietuvos pagalbos šauksmą. Džiaugiuosi, kad radau bendrą kalbą su Lietuvos jaunimu, kalbėjome atvirai, nuoširdžiai. Iš pokalbių pajutau didelę jaunimo neapykantą rusams. Jie labai reaguoja į tautos nelaimes ir džiaugsmus. Patriotiniai nusiteikimai gilūs jaunimo širdyse. Skundžiasi, kad vis daugiau ir daugiau visur girdisi rusų kalba. O Vilniuje, Vingio parke, tarp lietuvių ir rusų jaunimo būna muštynės. Didelis yra pasipiktinimas rusų karo veteranais, kurie visą krūtinę nusisagstę "laimėtais medaliais". Visi pajaukia juos, sakydami, kad tikrieji veteranai žuvo, gindami tėvynę, o šie "tariamieji" slapstėsi krūmuose. Partizanai paguldė savo galvas ant tėvynės aukuro, ir niekas jiems neprisegė medalių, o rusai "veteranai" apsikabinę jais, nes padėjo Rusijai užkariauti jai nepriklausančias valstybes. Manęs jaunimas prašė, kad sugrįžus į namus papasakočiau visiems savo draugams Lietuvos kančias ir nepamiršti jų: aplankyti juos ir priminti pasauliui pagalbos šauksmą, jos laisvės troškimą.

Šios mintys verčia susimąstyti. Aš dabar gerai suprantu, kad visa, kas susiję su Lietuva, yra man brangiausia, geriausia, tyriausia. Mane vis traukia kažkokia jėga sugrįžti vėlei prie Nemuno krantų. Kas aplanko Lietuvą pirmą kartą, pasiryžta grįžti vėl. Taip jaunieji, taip senieji — o sugrįžti tikrai verta! Išeivija be Lietuvos yra kaip me-

Paruošė GEDIMINAS VAKARIS

SENIEJI RANKRAŠČIAI SUGRAŽINTI Į VILNIŲ

Ukrainos TSR centrinis valstybinis istorijos archyvas Kijeve ir archyvų vadovybė sutiko sugražinti Vilniaus universiteto profesorių mokslinių darbų rankraščius — brangius mokslo istorijos paminklus į senąją jų kilmės vietą — Vilnių. Į Kijevą šie rankraščiai pateko po Vilniaus medicinos-chirurgijos akademijos uždarymo 1842 m. ir ten išbuvo, atrodo, niekam nežinomi, iki pastarųjų metų.

Gauti septynių profesorių mokslinių darbų ir kiti rankraščiai.

Sprendžiant iš Vilniaus medicinos-chirurgijos akademijos bibliotekos rankraščių sąrašo, kuris buvo sudarytas perduodant juos Kijevo universitetui 1842 m., dabar gauta apie trečdalis buvusios kolekcijos rankraščių. (Kultūros barai)

J. K. VILČINSKIO "VILNIAUS ALBUMAS"

1987 m. "Vagos" leidykla išleido Jono Kazimiero Vilčinskio "Vilniaus albumo" 24 litografijų ir chromolitografijų, vaiz-

dis be šaknų. Aš tvirtai tikiu, kad jaunimas, aplankęs Lietuvą, pajus glaudų ryšį su savo tautos kamieniu, jame užsidegs meilės kibirkštėlė tėvų žemei ir aukotis jos labui. Apsilankymas Lietuvoje teikia laisvės ištroškusiems tautiečiams ne tik moralinę pagalbą, bet ir atsispyrimą prieš pavergėją. O pagelbėti yra mūsų šventa pareiga. Būkime Lietuvos balsas, šaukliai, ypač po pasakutinių įvykių tėvynėje, minint josios nepriklausomybę. Tegul nebūna šauksmas tyruose — neapvilkime jų!

duojančių Vilniaus architektūros paminklus ir apylinkes, reprodukcijų aplanką. Jį parengė ir įžangą parašė Z. Budrytė. Be to, aplanke spausdinama A. Bučio pratarmė. Abiejuose straipsniuose įvertinama J. K. Vilčinskio leidybinė veikla, pateikiama jo biografija. (Kultūros barai)

ĮŠVENTINTI NAUJI KUNIGAI

"Tiesoje" rašoma, kad gegužės 29 d. Kauno arkikatedroje-bazilikoje įvyko naujų kunigų šventinimai. Šiais metais kunigų seminarija išleido 27 kunigus. Tai gausiausia per pastaruosius 39 metus laida.

Šventimus teikė Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininkas Kaišiadorių vyskupijos apaštalinis administratorius Vincetas Sladkevičius, kurį neseniai popiežius Jonas Paulius II paskyrė kardinolu.

Šis įvykis Kauno arkikatedroje-bazilikoje sutraukė keletą tūkstančių tikinčiųjų. Susirinko šventinamųjų kunigų tėvai, artimieji, draugai. Naujai pašventintus kunigus jie pasitiko prie arkikatedros-bazilikos išėjimo, pasveikino, palydėjo į šalia esančios Kauno kunigų seminarijos kiemėlį.

Kaip žinoma, šiuo metu kai kuriose Lietuvos kaimo parapijose dar trūksta kunigų, tačiau šiemet katalikų bažnyčios kunigų skaičius jau stabilizavosi ir pradeda didėti. Padaugėjus Kauno kunigų seminarijoje auklėtinių, tikimasi, kad jau artimiausiais metais visos katalikų parapijos turės savus dvasininkus. (Tiesa)

VAKARAS NEVĖŽIO SLĖNYJE

Slėnyje tarp senosios ir naujosios Nevėžio vagų tykų gegužės vakarą, palydint saulėlydį, surengta šokių ir dainų šventė. Po pabodusio miesto stadijono gražus slėnis padėjo šventei suskambėti ir sutviskėti visu grožiu. Šventėje skambėjo lietuvių liaudies ir tarybinių lietuvių kompozitorių kūriniai. Buvo atlikti liaudies šokiai ir choreografinės kompozicijos. Programą pajavairino valtys ir plaukiojantys plaustai su dūdoriais. Puošnūs fejerverkai, spalvinis apšvietimas ir garsinis apipavidalinimas sukūrė gražų reginį. Šventės režisierius — V. Maulius, meno vadovas — V. Kapu-

činskas, direktorius — G. Kerbedis. Programą ruošė vyr. šokių vadovė L. Dabužinskaitė, vyr. chorų dirigentas V. Tamulis, vyr. orkestrų dirigentas D. Baltrūnas. Šokių ir dainų šventėje dalyvavo 100 kolektyvų, iš viso du tūkstančiai meno savi-veiklos entuziastų. (Tiesa)

KLAIPĖDOS ALMANACHAS "BALTIJA"

Skaitytojai gavo pirmąjį šių metų Klaipėdos literatūrinio visuomeninio almanacho "Baltija" numerį. Nuo šiol laikraščių ir žurnalų susivienijimas "Perijodika" leis jį du kartus per metus. Spaudai rengs "Tarybinės Klaipėdos" redakcija. (Tiesa)

DŪDORIŲ SĄSKRYDIS

Pirmą kartą Šiauliai tampa respublikos dūdorių Meka — čia įvyko septintasis iš eilės respublikinis pučiamųjų orkestrų sąskrydis. Šįkart jame be žinomų profesionalių kolektyvų — Kauno "Ąžuolino", Klaipėdos "Bangpūčio", Panevėžio "Garso" ir kitų — suvažiavo ir geriausi saviveikliniai pučiamųjų orkestrai. Keletą dienų Šiauliuose skardeno vario dūdos, improvizuoti koncertai vyko miesto gatvėse ir skveruose, didesnėse žmonių susibūrimo vietose. (Tiesa)

LIETUVIAI MEDIKAI ŠIRDIES SPECIALISTAI

Tris Vokietijos Demokratinės Respublikos piliečius, sergančius įgimtais širdies ritmo sutrikimais, Berlyne operavo kauniečiai — akademikas Jurgis Brėdikis ir profesorius Feliksas Bukauskas. Į VDR sostinę jie buvo išvykę Humboltų universitetui ir Šarite klinikai pakvietus.

Kauniečiai medikai ligonius operavo Maskvoje, Leningrade, Rygoje, Tbilisyje ir kituose miestuose. (Tiesa)

LIETUVIŲ LIAUDIES ĮSMINTIS

Anksčiau pavasarį pasėti miežiai auga į grūdą, vėliau į šiaudą.

Balti debesys žemės nedrėkina.

Antys rėkia, maudosi ir sparnais muša — lauk lietaus.

Auksinis dangus po saulėlydžio — bus geras oras.

Jei akmuo rasoja — bus lietaus.

Jeigu į kalną naktį eidamas jauti šiltesnį orą — bus giedra.

Kaulus gelia prieš lietų arba atmainą oro.

Lašiniai rasoja prieš lietų.

Oras padūmavęs — lauk didelio lietaus.

Druska drėgsta prieš lietų.

Krosnis netraukia prieš lietų.

Didelė rasa — bus giedra.

SŪRIAI SU PRIESKONIAIS

Dviejų naujų rūšių sūriais — "Iškylautojų" ir "Medžiotojų" praturtėjo Kauno pieno kombinato gaminama produkcija. Iki šiol fermentiniai sūriai "Šėta" ir "Nemunas" buvo gaminami be prieskonių. Pradedant šalies Sviesto ir sūrių pramonės mokslinio tyrimo instituto Lietuvos filialo mokslininkams, buvo sukurti naujų rūšių neriebūs sūriai. Tai "Medžiotojų" sūris, įtrintas česnakais ir pipirais, ir "Iškylautojų" — maltas su prieskonių mišiniu ir aštriais priedais. (Tiesa)

KURORTO VASARA

Palangos miestas pakvietė poilsiautojus į tradicinę šventę, skelbiančią kurortinio sezono pradžią. Palanga pasitinka vasarą, dar labiau išaugusi ir pagražėjusi. Miškininkai rūpestingai sutvarkė paplūdimius ir kopų zonas. Vytauto gatvėje atvėrė duris 270 vietų dietinė valgykla "Mėta". Centre atidarytos laikrodžių ir suvenyrų parduotuvės. Paslaugas siūlo nauja aerouosto agentūra. Įrengta 700 naujų poilsio vietų. Pirmuosius lankytojus priėmė poilsio namai "Rūta". (Tiesa)

KIEK KAINUOJA KOLŪKIEČIUI NAMAS?

Statybos kaime vis brangsta. Prasti ir brangūs gamybinės paskirties pastatų projektai. Alytaus gamybos namas, iš pradžių kainavęs 16 tūkstančių rublių, dabar stebuklingai pabrango iki 60 tūkstančių rublių. Kas tokį namą gali pirkti? (Tiesa)

"AMŽINAS KELEIVIS"—DRAMA APIE VYDŪNĄ

Dramaturgas G. Jankus ir režisierius J.

Ivanauskas Kauno dramos teatro scenoje debiutuoja spektakliu "Amžinas keleivis". Jame atkurtas vienas niūriausių dramatur-

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

MŪSŲ SPAUDOS IR RADIJO KALBA

Praejusiam kultūros kongrese teko trumpai kalbėti apie mūsų spaudos ir radijo programų kalbą. Čia pakartosiu kai kurias tos kalbelės mintis, šį tą pakeisdamas ar papildydamas. Turbūt kiekvienam aišku, kad tos kalbos negyriaus, nes pagyrimo ji dar neužsitarnavo.

Žinoma, yra radijo programų kurių kalba yra visai nebloga, pasitaiko leidinių, kurių kalbą reikėtų pagirti, bet, kalbant apie daugumą mūsų dabar leidžiamų laikraščių, žurnalų bei knygų ir apie daugumą radijo programų, turime pripažinti, kad vargu ar už jų kalbą galėtume parašyti trejetuką. Bet jeigu ir galėtume, tai turėtume suprasti, kad viešai pasakytam ar parašytam žodžiui trejetuko jokių būdu negali užtekti. Tas žodis turi būti vertas pagarbos, jis turi būti taisyklingas. Ir spauda, ir radijas kalbos kultūrą turi ugdyti, o ne žlugdyti ir niekinti.

Manytume, jog didžiausia nelaimė čia yra ne ta, kad kai kurie mūsų spaudos ir radijo darbuotojai nemoka pakankamai lietuvių kalbos, bet greičiausiai ta, kad jie įsivaizduoja kalbą labai gerai moką, kad jiems jau nieko daugiau nereikia išmokti.

Vienai redaktorei kartą buvo priminta, kad ji kartais turėtų pažvelgti į žodyną ar

go ir filosofo Vydūno gyvenimo momentų — jo įkalinimas Tilžės kalėjime. Kompozitorius — M. Urbaitis, scenografas — V. Lingys, kostiumų dailininkė — G. Lingienė. (Tiesa)

į kokią kalbos vadovėlį, nes jos redaguojamame leidinyje pasitaiko nemaža klaidų. Ji nustebusi atsakė: "Ką? Aš dar turėčiau mokytis lietuvių kalbos? Juk aš Lietuvoje buvau mokytoja!" Taip, mieloji, tikrai turėtum. Žinok, kad ir kiekvienas net ir geriausias kalbininkas nuolat turi ant savo stalo įvairių žodynų ir kitokių kalbos leidinių, į kuriuos dažnai pažvelgia ir vis ko nors naujo išmoksta. Jeigu nuolat kalbos dalykais nesidomėsi ir nesistengsi tobulintis, tai tavo kalba labai nuskurs ir sumenkės.

Gal vienas kitas pasakys: "Bet kaip čia tos kalbos mokytis, kaip tobulintis? Juk čia, išeivijoje, beveik neturime gerų kalbos žinovų, trūksta reikalingos literatūros ir kitų priemonių, o ir aplinka labai nepalanki". Taip, gerų kalbos žinovų beveik neturime. Mūsų kalbinė literatūra taip pat menkoka, bet, tikrai norint, vis dėlto galima surasti tai, ko reikia. Lietuvoje dabar yra išleista daug įvairių žodynų, gramatikų ir kitokių kalbos knygų. Ten išeina ir du neperiodiniai leidiniai — "Kalbos kultūra" ir "Mūsų kalba". Yra kelių, kuriais galima tuos leidinius gauti. Bet ir išeivijoje jau šį tą turime. Paminėsiu tik du JAV Kultūros tarybos leidinius: 1982 m. buvo išleista mažą, bet naudingą knygelę "Dabartinė lietuvių kalbos rašyba", o 1985 m. — "Praktinė lietuvių kalbos vartoseną". Pastudijuokite šias dvi knygeles, ir jūsų kalba tikrai pagerės. Jas galima gauti "Drauge".

Taip pat nereikia užmiršti, kad, sustojus eiti "Gimtajai kalbai", buvo 1970 m. įvestas "Laiškuose lietuviams" kalbos skyrius, kuriame būna įvairių naudingų kalbos patarimų. Bet ir čia vėl ta pati nelaimė — daugelis tų skyrių neskaito, pasiteisindami: "Aš viską žinau, man nieko daugiau išmokti nereikia!" O kitas gal pasakys: "Kam čia dabar galvą sukti dėl visokių smulkmenų? Kaip pasakysi, kaip parašysi, taip bus gerai; svarbu, kad kiti suprastų". Žinoma, tai labai neišmintingas, nevertas net jokio dėmesio pasiteisinimas.

Kita gera kalbos pasitobulinimo priemonė yra vasariniai Litanistikos semina-

rai, ruošiami jau penkiolikti metai. Iš dabartinių jaunųjų "Amerikos balso" radijo darbuotojų keli buvo specialiai atsiųsti į šį seminarą pasitobulinti. Rezultatai puikūs — dabar jų kalba beveik tobula.

Kai kurie klaidingai mano, kad šis seminaras taikomas tik paaugliams. Visiškai ne! Į jį yra priimami ne jaunesni kaip 18 m. amžiaus, bet esame turėję ir beveik pensininko amžiaus studentų. Vyresnieji dar daugiau čia sugeba pasisemti žinių negu jaunesnieji. Tad būtų labai naudinga, kad mokyklų vedėjai į šį seminarą pasiųstų savo mokyklų mokytojus, norinčius pasitobulinti.

Daugelis mūsų laikraščių ir žurnalų jau prisitaikė prie neseniai šiek tiek pakeistos, sulygintos ir patobulintos lietuvių kalbos rašybos, deja, yra ir tokių, kurie užsispyrę laikosi senosios rašybos, naiviai manydami, kad visa tai, kas yra padaryta ar daroma dabartinėje Lietuvoje, yra persunkta kažkokio komunistinio raugo.

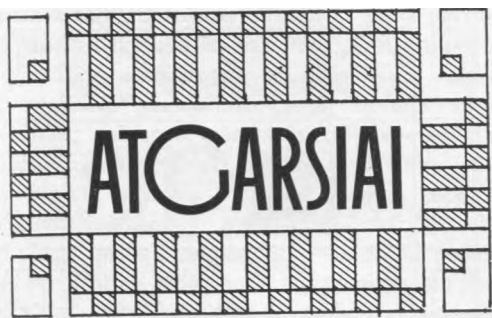
Mūsų kalba nėra mirusi, ji yra gyva, todėl ilgainiui kai kurie dalykai keičiasi. Jei-gu mes į tai nekreipsime dėmesio, tai mūsų kalba čia, išeivijoje, pasidarys panaši į "Aušros" ar "Varpo" kalbą, kuri buvo vartojama maždaug prieš šimtą metų.

Būtų labai naudinga, kad mūsų laikraščiai, žurnalai bei radijo programos įsivestų kalbos skyrelius. Jeigu tais skyriais ir nesusidomėtų platesnė visuomenė, tai bent redaktoriai ir radijo programų vedėjai patobulintų savo lituanistines žinias. Gal ne visur bus galima rasti šiems skyriams kompetingų kalbos žinovų, bet redaktoriai ir radijo programų vedėjai galės pasinaudoti spausdinta medžiaga, apie kurią jau esame trumpai išsitarę.

Tad, mielieji redaktoriai, radijo darbuotojai ir rašytojai: *daugiau pagarbos tiek sakomam, tiek rašomam lietuviškam žodžiui!*

J. V.

■ Prez. Reaganui lankantis Maskvoje, Amerikos ambasadoje galėjo jį sutikti Nijolė Sadūnaitė, Antanas Terleckas ir galėjo perduoti priespaudą kenčiančių tikinčiųjų prašymus jiems padėti.

MOTERŲ SĄJŪDIS

Perskaiciūs “Laiškuose lietuviams” (š.m. Nr. 1) K.V. Zakarausko straipsnį apie moterų kunigystę, atėjo į galvą mintis plačiau panagrinėti moterų sąjūdžio (“Women’s Movement”) klausimą.

Kas yra tas moterų sąjūdis? Atrodo, kad jis neturi nieko bendra su moteriškumu, su moters pašaukimu — motinyste. Kaip tik tas moterų sąjūdis atitraukia jas nuo įgimtų, tik joms vienoms įmanomų pareigų — vaikų gimdymo. Kas čia gali moterį pakeisti?

Suprantama šis sąjūdis siekia moterų socialinės, teisinės, moralinės lygybės. Tai visi turėtume priarti, nes mūsų krikščioniška pasaulėžiūra to reikalauja, bet čia problema eina kur kas toliau. Moteris yra skatinama sukilti prieš savo prigimtį, nes ji nebenori būti moterimi, nebenori turėti vaikų, nebenori būti nėščia. Ji atkakliai kovoja — reikalauja pripažinimo, legalizavimo, kad negimęs vaikas būtų pripažintas jos kūno dalimi, kad ji su ja galėtų elgtis, kaip nori — gimdyti arba abortu pašalinti. Ji taip pat reikalauja, kad auginimas ir abortas būtų apmokama valdžios pinigais.

Kiekviena revoliucija reikalauja nekaltų aukų. Moterų revoliucijos aukos yra negimusieji kūdikių žudymas. Australijoje per metus jų nužudo 80.000, t.y. ketvirtadalį visų gimstančių vaikų. Maždaug toks pat nušimtis nekaltų vaikų išžudomas visame civilizuotame pasaulyje.

Kaip reikia suprasti tokią moterų “išsilaisvinimo” ideologiją? Jos tvirtina ir remiasi tuo, kad tarp vyrų ir moterų nėra skirtumo, išskiriant paviršutinę lytinę reproduktyvinę sistemą. Tas faktas padaręs moterį žemesne, nepajėgesne vien dėl to, kad ji tampa nėščia, o vyras ne. Todėl vyras yra kaltas ir neapkenčiamas. Kai kurios moterys ieško būdų apsisiainti laboratorijose be vyro meilės. Jos nori turėti vaikų iš nežinomų vyrų. Čia ateina į pagalbą biznis, siūlydamas garsių sportininkų ir kino žvaigždžių sėklas. Taip vyksta moderni vaikų “produkcija”.

Vaikų pareikalavimas dabar yra didelis. Daugiausia jų parduoda Lotynų Amerika, o daugiausia perka Izraelis, pvz., už blondiną vaiką mokėdamas iki 25.000 dolerių. Savaimė suprantama, kad šeima, kaip institucija, praranda savo reikšmę ir vertę. Moterys bet kuria kaina nori keisti pasaulį: keičiasi pačios, keičia šeimą, keičia vaikų auginimą ir auklėjimą, keičia ir visuomenės moralę bei teisę.

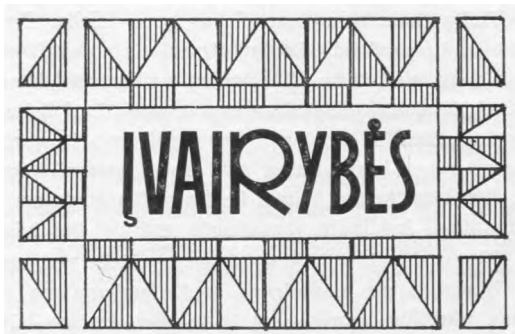
Įdomu dar ir tai, kad moterų sąjūdis yra arti- mai susijęs su marksizmu ir komunizmu ne tik savo filosofine teorija, bet ir taktika, tartum būtų išplaukę iš tos pačios revoliucinės dvasios. Gal taip ir yra, bet čia reikėtų ilgesnių studijų. Pasitenkin- sime tik keletu sugretinimų.

Moterų sąjūdžio ideologijoje lengvai galima at- pažinti marksistinę bolševikinę ideologiją ir takti- ką. Pvz., pats pavadinimas “moterų sąjūdis” turi tą pačią prasmę, kaip ir “visų šalių proletarai, vienykitės”. Kaip vienoje, taip ir kitoje fraziologi- joje ta pati taktika: organizuokitės visos moterys, kaip ir visi proletarai, prieš nekenčiamą priešą. “Lyčių kova” yra artima “klasių kovai”. Čia vy- ras suprantamas toks pat priešas moteriai, kaip buržuizus proletarui. Taigi kova eina už “išsilaisvini- mą” iš seksualinės prievartos tokiu pat būdu, kaip išsilaisvinimas iš kapitalistinės vergijos. Taigi, kaip matome, šie abu sąjūdžiai turi daug bendro — jie abu keičia pasaulį revoliucijos keliu, jie siekia naujo žmogaus, žmogaus be dvasios ir sielos, be Dievo ir tikėjimo įtakos.

Pagaliau šio šimtmečio pabaigoje iškilo trečia- sis “išsilaisvinimo” veiksnys — homoseksualų a- moralus išėjimas į viešumą. Jie reikalauja sau tei- sių į viešą gyvenimą, į kultūrinės pramogos, eise- nas, stovyklas ir kitokius viešus pasirodymus. Jie palaiko savo žmones, aprūpindami valdžios, moks- lo ir meno srityje aukštomis vietomis. Tuo būdu ir nedidelė grupė politiniame gyvenime pasidaro reikš- minga.

Šių įvykių akivaizdoje mums, krikščionims, ten- ka susimąstyti: ką daro mūsų ganytojai, kur jie mus veda, Turime krikščiones moteris, susiorgani- zavusias į įvairias socialines globos draugijas. Jos darbuojasi pagal krikščionišką pasaulėžiūrą, jos pripažįsta socialinių reformų reikalingumą. Jos daro tai, kas yra įmanoma, kaip viena jų atstovė Australijoje yra išsireikšiusi: “We seek cooperation, not confrontation”.

Bet toji veikla yra tik lašas jūroje, palyginant su tuo sąjūdžiu, kuris įvairiomis formomis, mokslo ir modernizmo vardu, griauja krikščionišką mora- lę, kultūrą ir doko natūralią žmogaus prigimtį la- boratorijose ir už jos ribų. Bažnyčiai yra sunku

NYKSTA RUONIAI BALTIJOS JŪROJE

Ruonių snukučiai puošia ne tik Suomijos reklaminių prospektų puslapius. Emblemos su šūkiais saugoti šiuos gyvūnus nupieštos ant autobusų, automobilių ir net mokinių kuprinų. Jau daugiau kaip metai Šiaurės Europoje gamtos apsaugos aktyvistai visaip stengiasi atkreipti švedų ir suomių dėmesį į šiuos jau retus gyvūnus.

Dar prieš keletą dešimtmečių Baltijos jūroje jų buvo daugiau kaip 100.000, o dabar, optimistų prognozių duomenimis, jų liko ne daugiau kaip 1500.

vienai kovoti su šiomis blogybėmis, todėl reikalinga ir pasauliečių talka.

Čia verta valandėlę stabtelti prie kitos šios problemos pusės — prie tų moterų, kurios veržiasi į bažnytinę tarnybą prie altoriaus, norėdamos tapti kunigėmis ir atsverti tą moterų revoliuciją, kuri ardo šeimų instituciją ir tolsta nuo Dievo. Būtų nerealu jų pastangas laikyti tuščia ambicija. Mano nuomone, tai yra gili intuicija, tai Dievo pašaukimas atsverti silpstantį vyrišką elementą bažnytinėje tarnyboje. Gal tai yra Dievo pašaukimas mūsų laikams, kurį mes sąmoningai ar nesąmoningai slopiname. Matome, kad vyrų pašaukimų į kunigus stokojame, o moterys galėtų tai atlikti gal ne blogiau negu vyrai, kurių didelė dalis šalinasi nuo tiesioginio kunigo apaštalavimo darbo. Tuo labiau, kad jokių prieštaravimų krikščioniškoje doktrinoje nėra, o tik ta senoji tradicija, paveldėta iš žydų rabinato, kuris materialiai nepripažino sielos ir nepriėjo prie liturginės tarnybos.

Anksčiau ar vėliau moteris ateis prie altoriaus, bet teks gailėtis pasivėlavimo. Mano nuomone, problema yra svarbi: tiek pasauliečių apaštalavimas, tiek ir moterų įsileidimas į liturginę tarnybą galėtų atnešti naują dvasią, entuziazmą, atgaivinti susnūdusią krikščionybę, suteikti Bažnyčiai ir pasauliui tvirtesnę bei visuotinesnę pasitikėjimą krikščioniškais idealais ir jų sėkmei praskinti platesnius kelius.

Aleksandras Mauragis

Septynių šalių susitarimu įkurtos Baltijos komisijos specialistai reikalauja visiškai uždrausti ruonių medžioklę. Svarbiausia gyvūnų nykimo priežastis — didelis Baltijos jūros užterštumas. Baltija — ne tik intensyvios laivininkystės jūra. Jos pakrantėse šimtai pramonės įmonių. Tarpvyriausybinė Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisija nustatė, kad įvairių priemaišų Baltijos vandenyje sumažėjo, Botnijos įlankoje — net perpus. Tačiau ruonių gynėjai tuo nesidžiaugia. Jei nebus imtasi ryžtingų priemonių artimiausiais metais šiems gyvūnams gelbėti, Baltija jų neteks.

SUOMIAI IR SAUNA

Kai kurie mėgsta tvirtinti, kad kiekvienas suomis turi sauną. Žinoma, tai yra perdėta, bet vis dėlto turbūt nėra nė vieno kito krašto, kur būtų įrengta tiek saunų namuose. 1986 metų surašymo duomenimis, Suomijoje buvo 623.941 veikianti sauna. Vadinasi, šimtui Suomijos gyventojų vidutiniškai tenka 13,2 saunos. Prieš 15 metų panašus santykis buvo kaimuose, o miestuose šimtui gyventojų teko tik 5,9 saunos. Dabar ir miestų naujų namų butuose, gyventojam pageidaujant, įrengiamos saunos.

NAFTA MILANE

Tik už 15 km nuo garsiosios Milano katedros yra siurbiamą naftą, kuri, specialistų manymu, yra dar geresnė už Saudi Arabijos naftą. Naftos čia ieškoti pradėta 1981 m., o jau ateinančiais 1982 m. jcs rasta 4500 m. gilumoje. Telkimo ribos dar nenustatytos, todėl veikia tik du gręžiniai, tačiau jie per metus duoda 350 tūkstančių tonų naftos.

ALKOHOLIO KENKSMINGUMAS

Medikai siūlo įtraukti alkoholinius gėrimus į sąrašą medžiagų, sukeliančių įgimtus defektus, ir ant butelių klijuoti įspėjančias etiketes. Nustatyta, kad 44% vaikų, kurių tėvai chroniškai girtuokliai, ir 11% vaikų, kurių motinos nėštumo pradžioje kasdien išgerdavo po 2-4 taureles spiritinių gėrimų, yra daugiau ar mažiau protiškai atsilikę.

NAUJAS RADINYS EGIPTE

Egipte, Karalių Slėnyje, archeologai aptiko naują kapvietę, pastatytą prieš 3300 metų. Paskutinis didelis radinys šiame rajone buvo jauno faraono Tutanchamono kapvietė, atrasta 1922 metais.

Kai kurie duomenys liudija, kad čia buvo palaidotas keletas iš daugelio Ramzio sūnų. Centrinė kapvietės patalpa apgriuvisi ir beveik iki lubų užpilta žvirgždu. Jos plotas 30,5 x 30,5 m, o lubas remia 16 didelių kolonų.

Ekspedicijos vadovai mano, kad lobių, panašių

Šeiminkas priekaištauja tarnaitėi:

— Marijona, dėl ko tu išplepėjai mano žmonai, kad aš vakar vėlai grįžau? Juk aš labai prašiau tave, kad nesakytum!

Tarnaitė:

— Bet juk aš jai ir nesakiau, kada Tamsta grįžai. Kai ji paklausė, kurią valandą grįžo jos vyras, aš jai atsakiau, kad nežinau, nes tada viriau pusryčius ir neturėjau laiko pažiūrėti į laikrodį.

Kartą garsi šokėja Isadora Duncan sumanė pajuokauti ir parašė laišką rašytojui Bernardui Shaw, neva jam pasipiršdama. Tarp kitko ji rašė:

— Mūsų vaikai galėtų paveldėti mano grožį ir Tamstos smegenis. Ar tai nebūtų puiku?

Bernardas Shaw tuoj jai atsiuntė atsakymą:

— Mieloji, Tamstos pasiūlymas labai pavojin-

į Tutanchamano kapvietės radinius, kažin ar čia bus aptikta. Dauguma Karalių Slėnio kapų buvo apiplėšti jau faraonų laikais.

GRESIA IŠNYKIMAS

Amerikiečių mokslininkai padarė išvadą, kad dar šio šimtmečio pabaigoje išnyks šimtai tūkstančių augalų ir gyvūnų rūšių. Tai bus viena didžiausių katastrofų po dinosaūrų išnykimo. Ypač didelė grėsmė Afrikai, Azijai, Centrinei ir Pietų Amerikoms, kur katastrofiškai naikinami atogrąžų miškai. Dabar jų jau net 40% mažiau negu buvo prieš keletą dešimtmečių.

NAUJA ALERGIJOS RŪŠIS

Žurnalas "New Scientist" (Anglija) rašo, kad grupė Anglijos ir JAV alergologų atrado seniau nežinotą alergijos rūšį — liguistą jautrumą elektromagnetiniams laukams. Kai kurie jų tirtieji pacientai jautrūs netgi elektroniniams rankiniams laikrodžiams. Liga pasireiškia pykinimu, nuovargio jutimu, nervingumu, o kartais net sutrinka žarnyno veikla.

gas: juk kas būtų, jeigu įvyktų priešingai — jeigu vaikai paveldėtų mano grožį ir Tamstos smegenis?..

Mokytojas klausė mokinį:

— Pasakyk, ar šiame sakinyje "Arklys ir karvė ganosi lauke" yra kokių nors gramatinių ar stilistinių klaidų?

Mokinys pagalvojęs atsakė:

— Manau, kad reikėtų sakyti ne "arklys ir karvė", bet "karvė ir arklys". Juk paprastai ir prakalbose sakoma "ponios ir ponai", o ne "ponai ir ponios".

Svečias skundžiasi motelio savininkui:

— Skelbime buvo labai išgirtas šis motelis, bet žiūrėk — lietus pila tiesiog ant manęs pro kiaurą stogą!

Motelio savininkas:

— Bet argi neatsimeni, kad skelbime buvo parašyta, jog kiekviename kambaryje — tekantis vanduo?

*

Rusijoje buvo iš centro į provinciją pasiųsta komisija ištirti, kodėl kai kurie kolūkiai duoda tokį mažą derlių. Viename kolūkyje komisija prašė nurodyti, kuris čia yra didžiausias tinginys. Kai jis buvo surastas, komisija ėmė gąsdinti, kad, jeigu jis nepasitaisys, bus keletui metų išsiųstas į Sibirą.

— Bet ar ne geriau būtų mane išsiųsti į Ameriką, — prašėsi kaltinamasis, — juk visa mūsų spauda rašo, kad Amerika yra pati blogiausia šalis pasaulyje...

Matematikos studentas klausia savo kambario draugą:

— Kur dingio mano marškiniai?

Kambario draugas:

— Šeiminkė prašė surinkti visus vartotus marškinius išskalbti, tai jai padaviau ir tavo marškinius.

— Tai baisiausias meškos patarnavimas! — sušuko studentas. — Juk aš turiu šiandien laikyti egzaminus ir ant rankogalių buvau užsirašęs svarbiausias matematikos formules!

TRUMPAI IŠ VISUR

■ Ukrainiečių katalikų Nekalto Prasidėjimo bažnyčia Detroite paskelbė bankrotą, kad išsaugotų savo buvimą, nes buvo priteista sumokėti 5,5 mil. dolerių vyrui, kuris susižeidė, nerdamas į baseiną

tos bažnyčios nuosavybės ribose. Apie tai paskelbė "Ukrainian Weekly" laikraštis.

■ Vyskupas Vincentas Sladkevičius popiežiaus Jono Pauliaus II pakeltas į kardinolus. Jis yra gimęs 1920 m. rugpjūčio 20 d. Žaslių vlsč., Guronių kaime. Mokėsi jėzuitų gimnazijoje. Kauno kunigų seminariją baigė licenciato laipsniu. Kunigu įšventintas 1944 m. Klebonavo Inturkėje, buvo Kauno kunigų seminarijos profesorius, kur dėstė dogmatinę teologiją. 1957 m. paskirtas vyskupu ir buvo slapta pakonsekruotas vysk. T. Matulionio. Okupantai jam neleido eiti vyskupo pareigų, ir jis buvo ištremtas į Nemunėlio Radviliškį. Tremty išbuvo 23 metus, visą laiką priešindamasis tikybos suvaržymams. Pagaliau Maskva turėjo nusileisti, ir vysk. Sladkevičius 1982 m. galėjo užimti Kaišiadorių vyskupo sostą. Šiemet jis dar buvo išrinktas Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininku.

■ Čikagoje, Šv. Tarcizijaus bažnyčioje, birželio 4 d. buvo įšventintas kunigu William R. Schumacher, 79 metų našlys. Šventimuose dalyvavo šeši jo vaikai ir daug vaikaičių. Jis yra buvęs apdraudos tarnautojas, politinis veikėjas, kredito įstaigos vedėjas. Mirus žmonai, dar rūpinosi išauginti vaikus, slaugė sergančią motiną ir tik pavėluotai pradėjo ieškoti vyskupo, kuris jį priimtų į savo vyskupiją ir įšventintų kunigu, išėjus teologijos mokslą. Net 49 vyskupai tokiam amžiuje nebesutiko jo priimti, bet Dalias vyskupas priėmė ir įšventino. Tai seniausias iš bet kada JAV-se įšventintų į kunigus.

■ Gorbačiovas birželio 13 d. priėmė Vatikano kardinolą Casaroli. Pasikalbėjime paminėjo, kad Sovietų Sąjunga su dėmesiu priima mintį apie turėjamą reguliarių ryšių su Vatikanu, bet pareiškė, kad religijos laisvė yra Sovietų Sąjungos vidaus reikalas ir čia Vatikanas negalėsias kištis. Nepakvietė popiežiaus lankytis Sovietų Sąjungoje. Popiežius yra pareiškęs, kad tik tada galės ten važiuoti, jeigu bus galimybė aplankyti Lietuvą ir Ukrainą.

■ Meksikoje kun. Ellwood Kieser, 59 m., ėmėsi susukti filmą "Romero", vaizduojantį arkivyskupo Oscar Arnulfo Romero nužudymą EI Salvadore 1980 m. kovo 24 d.

■ Italijoje, Cascia mieste, savivaldybė drauge su Šv. Ritos vienuolija ir turizmo organizacija paskyrė Nijolei Sadūnaiti tarptautinį pripažinimą — Šv. Ritos diplomą. Tas išaukštinimas iškilingai paskelbtas Šv. Ritos bazilikoje 1988 m. gegužės 22 d.

■ Sovietų Sąjungos Religijų tarybos pirmininkas Charčėvas pareiškė, kad jų krašte trūksta apie 20.000 slaugytojų. Jo nuomone, šias vietas galėtų užimti vienuolės. Pažymėjo, kad panašų pasiūlymą

Sovietų vyriausybei yra padariusi Motina Teresė. Charčėvas taipgi suminėjo, kad Sovietijoje iš viso yra buvę išspausdinta 350.000 egzempliorių Šv. Rašto.

■ Laikraščiu ar žurnalui, kuris geriausiai pasitarnaus krikščioniškos ideologijos skleidimui, kasmet bus skiriama premija. Lėšomis pasirūpino prel. J. Prunskis. Šiemet 4000 dolerių premija paskirta "Draugui". Įteikimas — per Lietuvos kultūros kongresą Kanadoje. Komisija, kuri paskyrė premiją, susidėjo iš dr. J. Sungailos, ses. O. Mikailaitės, J. Laučkos, Kr. Nakienės ir prel. J. Prunskio.

■ Vokietijoje ir Prancūzijoje besidarbuojantieji lietuviai kunigai gegužės 17-20 d. atliko bendras rekollekcijas Memingene. Joms vadovavo iš Čikagos nuvykęs kun. J. Kidykas.

■ Jonas Paulius II paskyrė 25 naujus kardinolus, jų tarpe ir 2 amerikiečius: Vašingtono arkiv. James Hicky ir Detroito arkiv. Edmund Szoka.

■ Vysk. P. Baltakis nusprendė įsteigti Lietuvos sielovados tarybą ir prie jos sudaryti Vykdomąjį vienetą. Tą uždavinį atlikti buvo paskirtos liepos 1-2 dienos, Toronte Priskėlimo parapijos salėje susaukiant katalikiškų organizacijų atstovus ir pavienius asmenis.

■ Sovietų Sąjungoje tūkstančiai karo veteranų pasirašė prašymą, kad būtų leista ukrainiečių unitams laisvai praktikuoti religiją. Prašymas vyriausybei buvo įteiktas gegužės mėnesį.

■ Lietuvoje, žuvus kun. Bronislovui Laurinavičiui, "Helsinki 76" grupės nariu priimtas kunigas Gustavas Gudavičius, gimęs 1911 m., į kunigus įšventintas 1937 m. Jo adresas: Žagarė, Joniškio rajonas. Priimtas į lietuvių Helsinkio grupę, jis pareiškė: "Aš žinau, kad manęs galbūt laukia kun. Bronislavo Daurinavičiaus dalia, bet aš sąmoningai sudedu savo gyvybę ant Dievo ir Tėvynės aukuro".

■ Vatikano delegacijoje, vykstančioje į Maskvą minėti 1000 metų krikščionybės jubiliejų, buvo ir prel. Audrys Bačkis.

■ Apie prel. Audrį Bačkį "National Catholic Register" išspausdino ilgą straipsnį, numatydamas jo žymų vaidmenį Bažnyčios vadovybėje. Pažymėjo, kad jis dirbo Vatikano atstovybėse Filipinuose, Kostarikoje, Nigerijoje. 1979 metais buvo paskirtas Vatikano Valstybės reikalų sekretoriaus pavaduotoju. Jis palaiko artimą ryšį su daugiau kaip šimtu Vatikano atstovų įvairiose šalyse. Jis dėsto diplomatiją Laterano universitete ir yra Vatikano aukštosios diplomatijos mokyklos tarybos narys. Jis gina religijos laisvę tarptautinėse konferencijose, vadovaudamas Vatikano delegacijai. Nuoširdžiai rūpinasi Lietuvos reikalais.

Juoz. Pr.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Leonardas Andriekus. BALSAI IŠ ANAPUS. Eilėraščių rinkinys, Ateitininkų federacijos poezijos konkurse, paskelbtame Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejui paminėti, laimėjęs pirmąją premiją. Išleido Šv. Kazimiero lietuvių pranciškon provincija 1988 metais. 126 psl., kaina 8 dol.

LIETUVIAI TAUTININKAI — KOMUNISTŲ KANKINIAI. Tautininkai, neolituanai, jaunalietuviai, santariečiai. Redagavo: A. Kerulis, Juozas Prunskis, M. Valiukėnas. Išleido Amerikos lietuvių tautinės sąjungos valdyba 1988 metais. Viršelis ir aplankas Ados Sutkuvienės. Daug iliustracijų, 190 psl., kaina nepažymėta.

ŠVENTASIS RAŠTAS. Komentarai-aiškinimai. Patarlių-Jeremijo knyga. Paruošė Kostas Burbulyš. 353 psl., kaina nepažymėta.

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA. No. 74. July 12, 1987. Vertimas kun. Kazimiero Pugevičiaus ir M. Skabeikienės. Leidžia Lietuvių katalikų religinė šalpa, 351 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207.

MŪSŲ VAIKAS. Nr. 10. Žurnalas skiriamas mažamečių vaikų šeimoms. Leidinius paruošia A.L. Montessori d-jos auklėtojų sekcija. Finansuoja Lietuvių Fondas per L.B. Švietimo tarybą ir A.L. Montessori draugiją. Redaktorė ir administratorė — Stasė Vaišvilienė. Adresas: Mūsų vaikas, 3704 W. 68th Street, Chicago, IL 60629.

ŽIBINTAS. Nr. 1. Kanados lietuvių žurnalistų sąjungos neperiodinis leidinys. Redaktorius — Jonas Varanavičius. Red. padėjėjas — Stepas Varanka. Administratorius — Stasys Prakapas. Redakcijos ir administracijos adresas: 4 Prince Rupert Avė., Toronto, Ont. M6P 2A7, Canada.

LITHUANIAN PAPERS. Vol. 1, 1987. Papers presented to Tasmania Union Lithuanian Studies Society, P.O. Box 777, Sandy Bay, Tas. 7005, Australia. Leidžia Algimantas P. Taškūnas ir John W. Doyle. Šiame 60 psl. leidinyje yra daug įdomių ir naudingų informacijų kitataučiams apie Lietuvą.

Juozas Leonas Navickas. VERTYBĖS IR DOROVĖ. Moralinės filosofijos pagrindai. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija 1988 m. 236 psl., kaina nepažymėta. Galima užsisakyti šiuo adresu: L.K.M. akademijos reikalų vedėjui, Piazza della Pilotta 4, 00187 Roma, Italy.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Telef. 312-737-8400. Nekaltai Pradėtosios Švenč. M. Marijos seserų spaustuvė, Putnam, Connecticut 06260. Metinė prenumerata — 10 dol., atskiras numeris — 1 dol.